
بانگ وحدت
ویژه نماز جمعه
سید علی محمدی

بسم الله الرحمن الرحیم

بانگ وحدت ویژه نماز جمعه

نویسنده:

علی محمدی

ناشر چاپی:

مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

فهرست ----- ۵

بانگ وحدت ویژه نماز جمعه ----- ۱۲

مشخصات کتاب ----- ۱۲

اشاره ----- ۱۲

مقدّمه ----- ۱۵

بخش اوّل: سیمای نماز جمعه ----- ۱۸

اشاره ----- ۱۸

فصل اوّل: نماز جمعه در تاریخ اسلام ----- ۱۹

اشاره ----- ۱۹

جمعه در لغت ----- ۱۹

وجه نامگذاری جمعه در روایات ----- ۲۱

زمان وجوب نماز جمعه ----- ۲۲

نخستین اقامه کننده ی جمعه در اسلام ----- ۲۳

اولین نماز جمعه ای که پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم اقامه کردند ----- ۲۴

اقامه ی نماز جمعه از سوی معصومان علیهم السلام ----- ۲۵

اقامه ی نماز جمعه از سوی خلفا ----- ۲۷

موضع امامان در باره ی اقامه نماز جمعه توسط خلفا ----- ۲۹

اشاره ----- ۲۹

۱ _ خودداری ائمه علیهم السلام از اقامه ی نماز جمعه به جهت تقیه ----- ۳۰

۲ _ ترک نمازهای جمعه ی خلفا توسط اصحاب ائمه علیهم السلام ----- ۳۱

۳ _ اجازه ی ائمه علیهم السلام به اصحاب خود در اقامه نماز جمعه توسط خودشان ----- ۳۲

فصل دوم: نماز جمعه در قاموس قرآن و عترت ----- ۳۳

اشاره ----- ۳۳

نماز جمعه در قرآن مجید ----- ۳۳

نماز جمعه در کلام معصومان علیهم السلام ---------- ۳۹

۱ _ نماز جمعه و حج ---------- ۳۹

۲ _ نماز جمعه و تضمین بهشت ---------- ۳۹

۳ _ نماز جمعه و حرمت آتش ---------- ۳۹

۴ _ امام مهدی عج الله تعالی فرجه الشریف برپا کننده ی نماز جمعه ---------- ۴۰

۵ _ نماز جمعه در سفر معراج ---------- ۴۰

۶ _ ثبت نام نمازگزاران جمعه در دفتر فرشتگان ---------- ۴۰

۷ _ نتیجه ی ترک پیاپی نماز جمعه ---------- ۴۰

۸ _ کارکرد شیاطین در روز جمعه ---------- ۴۱

۹ _ تشویق برای جمعه ---------- ۴۱

۱۰ _ ارزش رهسپاران به سوی نماز جمعه ---------- ۴۱

۱۱ _ کارگران و نماز جمعه ---------- ۴۱

۱۲ _ زندانیان و نماز جمعه ---------- ۴۲

۱۳ _ عدل و تقوا از شرایط امام جمعه ---------- ۴۲

۱۴ _ آمادگی برای نماز جمعه ---------- ۴۲

۱۵ _ عظمت نماز جمعه ---------- ۴۲

فصل سوم: نماز جمعه در فقه شیعه ---------- ۴۳

اشاره ---------- ۴۳

نماز جمعه در زمان غیبت ---------- ۴۳

فتاوای مذاهب چهارگانه ی اهل سنت در وجوب نماز جمعه ---------- ۴۶

شرایط نماز جمعه ---------- ۴۷

اشاره ---------- ۴۷

شرط اول: وقت ---------- ۴۷

شرط دوم: جماعت ---------- ۴۸

شرط سوم: تعداد شرکت کنندگان ---------- ۴۹

شرط چهارم: خطبه ---------- ۵۰

اشاره ---------- ۵۰
مسأله ۱: ارکان و اجزای خطبه ها ---------- ۵۱
مسأله ۲: قیام خطیب در دو خطبه ---------- ۵۱
مسأله ۳: نشستن خطیب بین دو خطبه ---------- ۵۱
مسأله ۴: اعتماد خطیب بر قوس یا شمشیر در خطبه ---------- ۵۲
اشاره ---------- ۵۲
حکمت اعتماد خطیب به شمشیر ---------- ۵۲
شرط پنجم: مقارن نبودن با نماز جمعه ی دیگر ---------- ۵۲
شرایط نمازگزاران ---------- ۵۲
وظایف نمازگزاران ---------- ۵۳
شرایط امام جمعه ---------- ۵۴
آداب نماز جمعه ---------- ۵۵
فصل چهارم: آثار برپایی نماز جمعه ---------- ۵۷
اشاره ---------- ۵۷
۱ ـ آثار سیاسی نماز جمعه ---------- ۵۷
۱۱ ـ نماز جمعه نشان گر قدرت اسلام است ---------- ۵۷
۱۲ ـ پیوند دهنده جناح ها: ---------- ۵۸
۱۳ ـ یکپارچگی نیروهای اسلام ---------- ۵۸
۱۴ ـ مرکزیت بسیج مردم ---------- ۵۹
۲ ـ آثار معنوی نماز جمعه ---------- ۵۹
۲۱ ـ نماز جمعه، معامله ای پرسود ---------- ۵۹
۲۲ ـ نماز جمعه اوج خشوع و بندگی ---------- ۵۹
۲۳ ـ نماز جمعه، درمان بیماری های روانی ---------- ۶۰
۳ ـ آثار اجتماعی نماز جمعه ---------- ۶۱
۳۱ ـ ایجاد اتحاد و همدلی ---------- ۶۱
۳۲ ـ محلی برای حل مشکلات ---------- ۶۲

۳۳ ـ آموزش مستقیم و عمومی ---------- ۶۲
فصل پنجم: راه های تقویت نماز جمعه ---------- ۶۳
اشاره ---------- ۶۳
۱ ـ نقش آفرینی خطیب جمعه ---------- ۶۳
اشاره ---------- ۶۳
۱۱ ـ داشتن اطلاعات کافی ---------- ۶۳
۱۲ ـ به روز بودن خطبه ها ---------- ۶۴
۱۳ ـ ایجاد ارتباط مستحکم با مردم ---------- ۶۴
۱۴ ـ وارد نشدن در صف بندی جناح ها ---------- ۶۵
۱۵ ـ ساده زیستی ---------- ۶۵
۱۶ ـ به کارگیری فنون خطابه ---------- ۶۵
۲ ـ استفاده از فضا و امکانات مناسب ---------- ۶۶
۳ ـ حضور کارگزاران نظام در صفوف نمازگزاران ---------- ۶۶
۴ ـ تبلیغات صحیح ---------- ۶۷
۵ ـ نظرخواهی از مردم ---------- ۶۷
۶ ـ داشتن تشکیلات اداری منسجم ---------- ۶۸
فصل ششم: نماز جمعه در تاریخ ایران ---------- ۶۸
اشاره ---------- ۶۸
۱ ـ دوره ی صفویه ---------- ۶۸
۲ ـ دوره ی قاجار ---------- ۷۰
۳ ـ دوره ی پهلوی ---------- ۷۱
۴ ـ دوره ی انقلاب اسلامی ---------- ۷۱
فصل هفتم: نماز جمعه در جهان امروز ---------- ۷۳
اشاره ---------- ۷۳
۱ ـ قاره ی آمریکا ---------- ۷۳
۱۱ ـ آرژانتین ---------- ۷۳

۱۲ ــ برزیل ---------- ۷۳
۲ ــ قاره اروپا ---------- ۷۵
۲۱ ــ ایرلند ــ دوبلین: ---------- ۷۵
۲۲ ــ هلسینکی ــ نروژ: ---------- ۷۵
۲۳ ــ بلژیک ــ بروکسل ---------- ۷۶
۲۴ ــ سوئد ---------- ۷۶
۲۵ ــ ایتالیا ــ میلان ---------- ۷۷
۲۶ ــ آلمان ــ مونیخ ---------- ۷۷
۳ ــ قاره افریقا ---------- ۷۸
۳۱ ــ کنگو ــ برازاویل ---------- ۷۸
۳۲ ــ الجزایر ---------- ۷۸
۳۳ ــ سودان ---------- ۷۹
۳۴ ــ کنیا ---------- ۷۹
۴ ــ قاره آسیا ---------- ۸۰
۴۱ ــ ژاپن ــ توکیو ---------- ۸۰
۴۲ ــ پیشاور پاکستان ---------- ۸۰
۴۳ ــ سریلانکا ---------- ۸۱
۴۴ ــ حیدرآباد هندوستان ---------- ۸۲
۴۵ ــ قطر ---------- ۸۲
۴۶ ــ فیلیپین ــ مانیل ---------- ۸۲
۴۷ ــ عمان ---------- ۸۳
نتیجه گیری و پیشنهاد: ---------- ۸۴
فصل هشتم: نماز جمعه در کلام بزرگان نظام ---------- ۸۵
اشاره ---------- ۸۵
الف: امام راحل رحمه الله ---------- ۸۵
۱ ــ امامان جمعه و تقویت نظام ---------- ۸۵

۲ ــ نماز جمعه؛ عنایت حق تعالی به جمهوری اسلامی ---------- ۸۵
۳ ــ سیاسی بودن نماز جمعه ---------- ۸۶
۴ ــ ترویج سنّت سیاسی ــ الهی ---------- ۸۷
۵ ــ ائمه جمعه و ارتباط با مردم ---------- ۸۷
۶ ــ ائمه جمعه و تهذیب نفس ---------- ۸۷
ب: مقام معظم رهبری ---------- ۸۸
ج: مرحوم آیت اللّه طالقانی ---------- ۸۸
۱ ــ نماز جمعه؛ وصف توحید ---------- ۸۸
۲ ــ نماز جمعه؛ عامل آگاهی به مردم ---------- ۸۹
د: حجه الاسلام و المسلمین هاشمی رفسنجانی ---------- ۸۹
نماز جمعه، محور وحدت ---------- ۸۹
ه: حجه الاسلام و المسلمین خاتمی رییس جمهور ---------- ۹۰
و: حجه الاسلام و المسلمین کروبی رییس مجلس ---------- ۹۰
نماز جمعه و معرفی متفکرین برجسته ---------- ۹۰
بخش دوم: برگزیده ی ادب فارسی ---------- ۹۱
اشاره ---------- ۹۱
* متون ادبی ---------- ۹۲
حضور سبز ---------- ۹۲
میعاد دین و سیاست ---------- ۹۳
آوای وحدت ---------- ۹۵
* اشعار ---------- ۹۶
نماز جمعه؛ بیدارگر مرغ جان ---------- ۹۶
بانگ نماز جمعه ---------- ۹۷
نماز جمعه؛ کانون نور ---------- ۹۸
نماز جمعه؛ درمان گر دل و جان ---------- ۹۹
در پای خطبه ی آیت اللّه خامنه ای ---------- ۱۰۲

بخش سوم: همراه با برنامه سازان ---------- ۱۰۷
اشاره ---------- ۱۰۷
توصیه های کلی ---------- ۱۰۸
پیشنهادهای برنامه ای ---------- ۱۰۹
پرسش های مسابقه ای ---------- ۱۱۰
پرسش های مصاحبه ای ---------- ۱۱۱
پرسش های کارشناسی ---------- ۱۱۲
معرفی کارشناسان ---------- ۱۱۲
واپسین کلام ---------- ۱۱۳
منابع ---------- ۱۱۵
درباره مرکز ---------- ۱۱۸

بانگ وحدت ویژه نماز جمعه

مشخصات کتاب

سرشناسه : محمدی، علی، ۱۳۶۵ -

عنوان و نام پدیدآور : بانگ وحدت ویژه نماز جمعه/ علی محمدی.

مشخصات نشر : قم: مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۱.

مشخصات ظاهری : ۹۲ص.

شابک : ۹۶۴-۷۸۰۸-۰۶-۲

یادداشت : کتابنامه به صورت زیر نویس .

موضوع : نماز جمعه

موضوع : وحدت اسلامی

شناسه افزوده : صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. مرکز پژوهشهای اسلامی

رده بندی کنگره : BP۱۸۷/۵/م۳ب۲ ۱۳۸۱

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۵۳

شماره کتابشناسی ملی : ۲۴۸۳۱۳۳

ص:۱

اشاره

قدردانی

از همکارانی که در تولید این اثر نقش داشته اند:

ویراستار: سیدکریم خوش نظر

نمونه خوانی: محمدرضا پورفلاحتی و علی روحانی بیدگلی

حروف نگار: مجید مشایخی و محمد نادری

صفحه آرا: مجید مشایخی

طراح جلد: رز گرافیک

پی گیر چاپ: علی اکبر مینایی

مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما

تیر / ۱۳۸۱

مقدّمه

مقدّمه

یکی از ویژگی های اسلام، توجه به دنیا و آخرت است. اسلام هم دین عبادت و بندگی است و هم سیاست و دنیاداری. خداوند، تکامل فردی را به حرکت های جمعی وابسته کرده است و خواسته های فردی را کمتر اجابت می کند.

اسلام این رفتار فردی و جمعی را نه تنها در فکر و نظر پی ریزی کرده، بلکه در عمل نیز پیوندی ناگسستنی بدان ها بخشیده است که نماز جمعه، نمونه ی برجسته ی آن به شمار می رود.

آن گاه که اذان گو در روز جمعه آدمیان را به میهمانی خدا فرا می خواند، نمازگزاران پاک طینت با دلی آکنده از مهر الهی و با کنار گذاشتن همه ی بازیچه ها، به رودخانه ی جمعه گیان می پیوندند تا به دریای بی کران اتحاد و معنویت برسند. دین داران با اخلاص از رنگ ها، نژادها و زبان های گوناگون، در کنار هم می نشینند و به سخنان حکمت آمیز امام جمعه گوش جان

می سپارند. امام جمعه نیز همانند دیده بان و جلوداری امین با فراخواندن آنان به پاکی و پرهیزکاری، راه ها و بی راهه های این دنیای پر آشوب را به آنان نشان می دهد. آن گاه همگی بدون کبر و نخوت، به پا می خیزند و دو رکعت عشق به جای می آورند. پس از این نماز، جان های مؤمنان پاکیزه می گردد و چون آینه ای خواهد شد که پرتو جمال یار را در آن تماشا خواهند کرد.

حال که به یمن پیروزی انقلاب اسلامی، نماز جمعه؛ این امانت الهی هماره در کشور ما برگزار می شود، بر ماست تا با تقویت پیام و معرفی زوایای ناشناخته ی آن، شکر این نعمت را به جای آوریم.

پژوهشگر ارجمند جناب آقای حجت الاسلام سیدعلی محمدی متکازینی در این پژوهش بر آن است تا با بررسی تاریخ برگزاری این فریضه در اسلام و سیمای آن در فقه شیعه و جایگاه آن در جهان امروز، راه کارهای تقویت و گسترش فرهنگ نمازجمعه را برشمارد. با سپاس از ایشان، امید است این مجموعه در نظر خوانندگان گرامی و برنامه سازان عزیز، پذیرفته آید.

«انّه ولیّ التوفیق»

«مدیریت پژوهشی»

«مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما»

بخش اوّل: سیمای نماز جمعه

اشاره

بخش اوّل: سیمای نماز جمعه

سفید است

فصل اوّل: نماز جمعه در تاریخ اسلام

اشاره

فصل اوّل: نماز جمعه در تاریخ اسلام

زیر فصل ها

جمعه در لغت

وجه نامگذاری جمعه در روایات

زمان وجوب نماز جمعه

نخستین اقامه کننده ی جمعه در اسلام

اولین نماز جمعه ای که پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم اقامه کردند

اقامه ی نماز جمعه از سوی معصومان علیهم السلام

اقامه ی نماز جمعه از سوی خلفا

موضع امامان در باره ی اقامه نماز جمعه توسط خلفا

جمعه در لغت

جمعه در لغت

جمعه، به سکون میم، به معنی هفته و به ضم میم، نام یکی از روزهای هفته است که در جاهلیت آن را عروبه (روز نیکو) می نامیدند.(۱)

اما برخی از فرهنگ نویسان، جمعه را به معنی آخرین روز هفته معنا کرده اختلاف در قرائت آن را مربوط به اختلاف در قبایل می دانند. این کلمه یک بار در قرآن آمده است و تمامی قراء آن را به ضمّ میم خوانده اند. این واژه بر اجتماع و گردهم آیی دلالت دارد.(۲)

برخی از مفسران و تاریخ نگاران کعب بن لُؤی(۳) را نخستین شخص می دانند که این روز را جمعه نامید.(۴)

نقـل دیگر آن است که: انصـار پیش از هجرت پیامبر اکرم صـلی الله علیه و آله وسـلم نخستین اشخاصـی بودنـد که این روز را جمعه خواندند. انصار گفتند: یهود را روز

۱- معارف و معاریف، ج ۴، ص ۱۹۲ و المنجد، ص ۱۰۱.

۲- دائره المعارف شیعه، ج ۵، ص ۴۳۹.

۳- کعب بن لوی بن غالب یکی از اجداد پیغمبر اسلام است. معارف و معاریف، ج ۴، ص ۱۹۲ و برای شناخت بیشتر به کتاب طبقات واقدی، ج ۱، ص ۴۴ و تاریخ اسلام تألیف محمد ابراهیم آیتی، ص ۲۶ مراجعه شود.

۴- الدرالمنثور، ج ۶، ص ۲۱۸، تفسیر روح الجنان، ج ۱۱، ص ۱۴۶، نماز جمعه در فقه و تاریخ اسلام، ص ۱۷.

خاصی است که هر هفته در آن جمع می شوند و نصارا نیز چنین روزی دارند، پس چرا ما روزی را برای اجتماع خود قرار ندهیم تا در آن روز ذکر خدای (تعالی) گوییم و نماز به جای آوریم؟ و سپس گفتند: روز شنبه برای یهود و روز یکشنبه برای نصارا است. آن گاه روز عروبه را برای خود قرار دادند. در جاهلیت روز آدینه را یوم العروبه می نامیدند.(۱)

وجه نامگذاری جمعه در روایات

وجه نامگذاری جمعه در روایات

در علت نامگذاری این روز به جمعه به چند مورد اشاره می گردد:

۱ ــ سلمان فارسی نقل می کند، رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم به من فرمود: آیا می دانی جمعه چیست؟ گفتم: خیر. فرمود: در این روز (خلقت) پدرت (آدم) جمع شد (کنایه از اتمام خلقت آدم).(۲)

۲ ــ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: جمعه را از این جهت جمعه گویند که خداوند در این روز تمام مردم را از گذشته و آینده در یک مکان جمع می کند.(۳)

۳ ــ ابن حمزه گوید:

مردی به امام باقر علیه السلام عرضه داشت: چرا روز جمعه، جمعه نامیده شد؟ حضرت فرمود: خدای (عزوجل) در آن روز (عالم ذرّ) جمع نمود خلق خویش را برای گرفتن پیمان بر ولایت حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم و وصیش (حضرت علی علیه السلام) و سپس به واسطه ی گردآوری مخلوقاتش در آن روز، آن

۱- مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۱۰ ــ ۹، صص ۴۳۱ ــ ۴۳۲، نماز جمعه در فقه و تاریخ اسلام، ص ۱۸.

۲- بحار، ج ۸۹، ص ۲۷۷.

۳- وسایل، ج ۵، باب ۳، حدیث ۱.

را جمعه نامگذاری کرد.(۱)

زمان وجوب نماز جمعه

زمان وجوب نماز جمعه

اکثر دانشـمندان مسـلمان، زمان فرض و وجوب نماز جمعه را در لیله الاسـراء (شب معراج) در مکه دانسـته انـد، اما اقامه نشدن نمـازجمعه در مکه (قبـل از هجرت) یـا بـدان جهت بود که افراد به تعـدادی که بـا حضور آنـان نمـاز جمعه برپا می شود، نمی رسـیدند و یا آن که لازمه ی برپایی نماز جمعه تبلیغ علنی و آزادانه ی اسـلام بود، حال آن که رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم در مکه مکلف به تبلیغ علنی و عبادت دسته جمعی نبودند.

در مقابل نظر مشـهور، ابن حجر از علمای اهل سـنت می گویـد: احادیث صـحیح دلالت دارنـد بر این که نماز جمعه در مدینه فرض شده است. برای رفع تعارض بین گفته ی ابن حجر و نظر مشهور در حاشیه اعانه الطالبین چنین نوشته شده است:

می توان سـخن ابن حجر را این گونه توجیه کرد که نماز جمعه در مـدینه فرض شـد؛ یعنی مانع وجوب جمعه در مـدینه از بین رفت؛ زیرا عـذری که در مکه داشـتند، در مـدینه برطرف شـده بود. به سـخن دیگر، انجام نماز جمعه در مکه خواسـته شد، اما چون شـرایط مهیا نبود و این شـرایط در مـدینه فراهم آمد، گویا آنان در مدینه مأمور به برگزاری جمعه شدند(۲) و لذا در این رابطه پیامبر

۱- فروع کافی، ج ۳، ص ۴۱۵، مباحثی پیرامون نماز جمعه، ص ۸۰.

۲- اعانه الطالبین، ج ۱، ص ۵۲؛ مغنی المحتاج، ج ۱، ص ۲۷۶، به نقل از نماز جمعه در تاریخ و فقه اسلام، ص ۲۰.

اسلام صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید:

همانا خداوند سبحان نماز جمعه را بر شما از همین سال، از همین ماه و از همین ساعت فرض و واجب نمود. سپس کسی که آن را در حال حیات من، و بعد از رحلت من تا روز قیامت، از راه انکار یا استخفاف ترک نماید، خداوند پریشانی او را جمع نگرداند، و عمر و مال پربرکت به او ندهد و مبارکش نگرداند. آگاه باشید چنین آدمی (با این بی اعتنایی به نماز جمعه) نمازی برای او نیست، حجّی برای او نیست، صدقه ی او مورد پذیرش نیست، اموال او برکت ندارد تا این که توبه کرده، پشیمان شود و اگر توبه کند، توبه اش پذیرفته خواهد شد.(۱)

نخستین اقامه کننده ی جمعه در اسلام

نخستین اقامه کننده ی جمعه در اسلام

بیشتر تاریخ نگاران و مفسران عقیده دارند که «اسعد بن زراره»(۲) نخستین اقامه کننده ی نماز جمعه بود که قبل از هجرت در قریه نقیع الخضمات «در یک میلی مدینه» نماز جمعه را اقامه کرد، تعداد همراهان او در نماز چهل نفر بودند.(۳)

عبدالرحمن بن کعب که راهنمای پدر نابینایش بود گوید: پدرم کعب بن مالک هرگاه اذان نماز جمعه را می شنید برای اسعد بن زراره طلب رحمت می نمود. پرسیدم: چرا برای اسعد در خواست رحمت می کنی؟ گفت: چون او

۱- وسائل، ج ۵، باب صلوه الجمعه.

۲- اسعد بن زراره از نخستین مسلمانان انصار و از اشراف بنی عبدالاشهل می باشند. تاریخ پیامبر اسلام، دکتر آیتی، ص ۱۴۳.

۳- الدرالمنثور، ج ۶، ص ۲۱۸، تفسیر روح الجنان، ج ۱۱، ص ۱۴۷، به نقل از نماز جمعه در فقه و تاریخ اسلام، ص ۱۹.

کسی بود که ما را در «هزم البیت» یثرب، جمع کرد و با ما نماز جمعه خواند. پرسیدم: آن روز چند نفر بودید؟ گفت چهل نفر.(۱)

در چگونگی اقامه ی جمعه از سوی «اسعد» گفته اند: پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم مصعب بن عمیر را به عنوان امیر مدینه فرستاد و به او دستور داد تا نماز جمعه را اقامه کند، سپس مصعب نزد اسعد رفته و امر به جمعه را به وی خبر داد و او را امر کرد تا خود نماز را برگزار کند. در روایت دیگری، دارقطنی از ابن عباس روایت کرد که پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم قبل از هجرت که امکان اجتماع ایشان با مسلمانان در مکه نبود به مصعب بن عمیر امر فرمود تا در مدینه نماز جمعه را به دو رکعت اقامه کند.(۲)

اولین نماز جمعه ای که پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم اقامه کردند

اولین نماز جمعه ای که پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم اقامه کردند

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم بر اثر فشار بت پرستان مکه به دستور خداوند متعال در سال سیزدهم بعثت به سوی مدینه مهاجرت فرمود. روز دوشنبه دوازده ربیع الاول به قریه ی قبا در نزدیکی مدینه وارد شد. قبا مرکز قبیله ی بنی عمروبن عوف بود، حضرت در منزل بزرگ قبیله (کلثوم بن هدم) فرود آمد. گروهی از مهاجر و انصار در انتظار موکب رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم بودند. پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم تا آخر هفته در آن جا توقف کرد.(۳) و در این مدت شالوده ی مسجدی را برای قبیله بنی عوف ریخت. افراد قبیله اصرار کردند که در «قبا»

۱- سنن ابن داود، ج ۱، حدیث ۱۰۶۹، به نقل از مباحثی پیرامون نماز جمعه، ص ۹۰.
۲- تفسیر الدرالمنثور، ج ۶، ص ۲۱۸، تفسیر روح الجنان، ج ۱۱، ص ۱۴۷، نماز جمعه در تاریخ و فقه اسلام، ص ۱۹.
۳- تفسیر الدرالمنثور، ج ۶، ص ۲۱۸، روح الجنان، ج ۱۱، ص ۱۴۷.

اقامت گزینند و عرض کردند ما افراد کوشا و با استقامت و مدافعی برای شما هستیم، ولی آن حضرت نپذیرفت، قبیله ی (اوس و خزرج) از مهاجرت رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم آگاه شدند لباس و سلاح رزم بر تن کردند و به استقبال او شتافتند و او را به مدینه آوردند.

عموم تاریخ نویسان نوشته اند، رسول اکرم صلی الله علیه و آله وسلم روز جمعه وارد مدینه شد و نماز جمعه را با اصحاب بجا آورد. خطبه ی بلیغی خواند که در اعماق قلوب و جان آنان اثر بدیعی گذارد؛ زیرا آنان تا آن روز با چنین کلمات گران بهایی آشنا نبودند. متن خطبه را ابن هشام در سیره و مرحوم مجلسی در بحار نقل کرده اند.(۱)

اقامه ی نماز جمعه از سوی معصومان علیهم السلام

اقامه ی نماز جمعه از سوی معصومان علیهم السلام

آن چنان که از تاریخ و سنت بر می آید، حضرت رسول صلی الله علیه و آله وسلم و نیز خلف صالح ایشان حضرت امیر علیه السلام در طول دوران زمامداری خویش، اهتمام خاصی به برپایی نماز جمعه داشتند چنان که برخی از خطبه های نهج البلاغه از جمله خطب نمازهای جمعه ی حضرت علی علیه السلام به شمار می رود.

همچنین خطبه های جمعه ی آن حضرت فی الجمله در جوامع روایی؛ نظیر مجمع الاحادیث بیان شده است. اما بعد از حضرت امیر علیه السلام اقامه ی نماز جمعه از سوی سایر ائمه علیهم السلام در تاریخ دیده نمی شود. بلکه از برخی روایات استفاده می گردد که اصحاب ایشان هم موفق به برپایی نماز جمعه نبودند؛ چنان که در روایت عبدالملك بن اعین هست که حضرت باقر علیه السلام به او فرمود:

۱- بحارالانوار، ج ۱۹، ص ۱۰۸.

مثلک یهلک و لم یصلّ فریضه فرضها الله؛(۱)

مثل تویی می میرد، در حالی که واجب الهی (نماز جمعه) را بجا نیاورده است.

از این روایت معلوم می گردد عبدالملک تا اواخر عمر نماز جمعه نخوانده بود که این گونه مورد خطاب حضرت واقع می شود. در روایت دیگری زراره می گوید:

حثّنا ابوعبدالله علیه السلام علی صلاه الجمعه؛

حضرت صادق علیه السلام ما را ترغیب و تحریص به نماز جمعه می فرمود.

نیز ادامه می دهد:

حتی ظننّا انّه یرید ان نأتیه؛(۲)

تا حدی که ما گمان کردیم حضرت می خواهد قیام کند و ما را فرا می خواند که در نماز جمعه ی او حاضر شویم.

زراره در ادامه می پرسد: آیا به شما اقتدا کنیم؟ و امام علیه السلام در پاسخ می فرماید: «خیر، منظورم این است که در پیش خودتان و در میان یارانتان، آن را بجا آورید».

بنابراین، نتیجه می گیریم که امام علیه السلام و یاران او، به دلیل محدود بودن از سوی حاکمان جور موفق به انجام این فریضه ی الهی نبودند. از این رو حضرت اصحابشان را ترغیب به اقامه ی جمعه در میان شیعیان می کردند.

۱- وسایل الشیعه، ج ۵، ص ۱۲.

۲- وسایل الشیعه، ج ۵، ص ۱۲.

اقامه ی نماز جمعه از سوی خلفا

اقامه ی نماز جمعه از سوی خلفا

با منحرف گشتن مسیر ولا یت و رهبری در اسلام، فاسقان اموی و جباران بنی عباس یکی پس از دیگری بر مسند خلافت نشسته، خود را نمایندگان و جانشینان پیامبر خواندند. و به ناچار در کنار همه ی کارها و مناصب، سنگر «جمعه»، «جماعت» و «حج» نیز بدست آنان افتاد و فاقد معنا و مفهوم حقیقی گردید.

در چنین روزگاری که خلافت و رهبری جامعه ی اسلامی از مسیر معین و مقرر خویش خارج گردید، حاکمانی همچون یزید، مروان، ولید، هارون، مأمون و... که فاقد پایگاه اصیل مردمی بودند خلافت را عهده دار شدند. از آن جا که آنان از حضور مردم در صحنه ی سیاست پروا داشتند و سلطنت و ریاست آنان یک ریاست تحمیلی بوده و زندگانی آنان با زندگی مردم فاصله بسیار داشت همه این امور سبب شد که «نماز جمعه» به تدریج آن تأثیرگذاری اولیه اش را از دست بدهد و به دنبال آن اصل رجحان تقوا و فضیلت از میان رفته و هرکس اجازه ی اقامه ی جمعه و جماعت پیدا کند. امام عادل خانه نشین شد و ستمکاران و جباران بنی امیه و بنی عباس در صحنه ی نماز جمعه حاضر شدند، و امام جور جای امام عادل را گرفت و تاریکی جانشین نور گردید. در چنین شرایطی، امامان جمعه ی منصوب از سوی خلفا و سلاطین، از طرح مسایل و مشکلات حقیقی جامعه اعراض کرده، به قلب و واژگونی حقایق می پرداختند. در نتیجه، خطبه های نماز جنبه ی آموزندگی و تحول آفرینی خود را از دست داد و به طور کلی فاقد محتوای اصیل دینی در ابعاد عبادی، سیاسی و اجتماعی گردید.

در دوران معاصر نیز می توان نمونه هایی از حکومت های به ظاهر اسلامی را

نشان داد که در آنها، از نماز جمعه استفاده ی ابزاری می گردد و خطبه های از پیش طرح شده ی چنین نمازهایی، تنها در بیان مصالح و منافع حکومت ها بکار گرفته می شود. اما هرگاه که نماز جمعه اصالت حقیقی خود را بازیافته و تهدید کننده ی منافع حکومت ها گشته است، حاکمان جور در مقابل برپا دارندگان آن صف آرایی کرده، در عمل به عامل بازدارنده ی نماز جمعه تبدیل می گردند و با سنت شکنی ها در صدد وهن و سبک شمردن آن بر می آیند.

«معاویه» از جمله سنت شکنانی است که در مسیر راه جنگ صفین، نماز جمعه را در روز چهارشنبه می خواند و به این ترتیب عملاً سنت پیامبر گرامی اسلام را سبک می شمارد.

در دوران بعد، شاهد وضعیت اسفناک تری هستیم؛ بطور مثال در زمان عبدالملک مروان، عامل و فرماندار او حجاج یوسف، در هنگام ظهر روز جمعه در مسجد بصره جمعیت بسیاری از نمازگزاران را از دم تیغ گذراند، چنانکه خون از درهای مسجد جاری گردید.(۱) همچنین نقل شده است که امام صادق علیه السلام فرمود: نخستین خطیب جمعه که نشسته خطبه خواند معاویه بود.(۲)

از بیان خبرهای فوق به روشنی معلوم می گردد که معاویه در همه جا تعمد داشته است که سنت پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم را مورد اهانت قرار دهد. و لذا در بسیاری موارد صریحا برخلاف سیره ی پیامبر عمل می کرد.

۱- تفسیر البصائر، ج ۴۶.

۲- وسایل، باب ۱۶ از ابواب صلاه الجمعه، حدیث ۱.

موضع امامان در باره ی اقامه نماز جمعه توسط خلفا

اشاره

موضع امامان در باره ی اقامه نماز جمعه توسط خلفا(۱)

نماز جمعه نزد امامیه، از جهت شرایط، مانند عیدین (فطر و قربان) است و اقامه و امامت نماز جمعه همچون نماز عیدین از مناصب خاص ائمه یا منصوبین از جانب آنهاست.

برخی از روایاتی که دلالت دارد بر اختصاص امامت نماز جمعه و عیدین به ائمه معصومین، چنین است:

۱ ـ در رساله ی فاضل بن عصفور از ائمه علیهم السلام روایت مرسل شده:

انّ الجمعه لنا و الجماعه لشیعتنا؛(۲)

همانا اقامه (نماز) جمعه برای ما (ائمه) است و اقامه (نماز) جماعت برای شیعیان ما

همچنین از ابی جعفر امام باقر علیه السلام روایت شده است که:

لنا الخمس و لنا الانفال و لنا الجمعه و لنا صفو المال؛(۳)

خمس و انفال و نماز جمعه و زکات مخصوص ماست.

عبدالله بن سنان می گوید: امام باقر علیه السلام فرمود: ای عبدالله هیچ عید قربان و عید فطری برای مسلمین نیست مگر اینکه حزن و اندوه آل محمد در آن تجدید می گردد، گفتم چرا چنین است؟

امام فرمود: زیرا حق خودشان را در دست دیگران مشاهده می کنند.(۴)

با توجه به اینکه نماز جمعه در زمان حضور ائمه معصومین توسط خلفا و امرا برگزار می گردید پرداختن به این سؤال ضروری است که موضع ائمه در

۱- نماز جمعه در تاریخ و فقه اسلام، ص ۳۰.

۲- بدر الزاهر، ص ۲۴.

۳- جواهر الکلام، ج ۱۱، ص ۱۸۶؛ وسایل الشیعه، ج ۹، ص ۵۴۹.

۴- بدرالزاهر، ص ۲۵.

برابر نمازهای جمعه اقامه شده توسط خلفا و مخالفان چه بوده، و اصحاب و یاران ائمه چگونه عمل می نمودند؟

بـا بررسـی روایـات و شواهـد تـاریخی در جهت تعیین مواضع ائمه در برابر نمازهـای جمعه اقـامه شـده توسط خلفا و مخالفان، عناوین زیر قابل استنباط است:

۱ ــ خودداری ائمه علیهم السلام از اقامه ی نماز جمعه به جهت تقیه

سیره ی ائمه این بوده که در زمان محدودیت قدرت و تسلط خود، نماز ظهر در روز جمعه را چهاررکعت برگزار می نمودند، و از متن برخی از احـادیث چنین اسـتنباط می شود که ائمه و اصـحاب ایشـان از زمـان امـام زین العابـدین علیه السـلام به بعـد، استمرار بر انجام چهاررکعت در ظهر جمعه داشته اند و به جهت تقیه نماز جمعه ی مستقل برگزار نمی کردند.(۱)

از جمله احادیثی که اشاره بر تقیه دارد روایت زیر است:

سألت ابا عبداللّه علیه السـلام عن قوم فی قریه لیس لهم من یجمع بهم الصـلاه، أیصلّون الظهر یوم الجمعه فی جماعه؟ قال: نعم، اذا لم یخافوا.(۲)

برخی از فقهـا ــ همچون صـاحب جواهر ــ منظور از جمـاعت در حـدیث را نمـاز جمعه دانسـته و مطـابق با این برداشت، مراد حدیث این است که: در شرایطی که منصوب از جانب خلفا در قریه نباشد تا با مردم اقامه جمعه کنند، مردم آن قریه می توانند جهت اقامه ی نماز جمعه اجتماع کنند اگر خوف از

۱- جواهرالکلام، ج ۱۱، صص ۲ و ۱۸۱.

۲- وسائل، باب ۱۲، نماز جمعه، حدیث ۱.

حاکم نداشته باشند و حضرت در جواب می فرماید: اگر ترس ندارند می توانند نماز جمعه را برگزار کنند.

با در نظر گرفتن شرایط عدم خوف در روایت، اگر مردم قریه جهت اقامه نماز جمعه توسط خودشان، ترس از حاکم داشته باشند باید تقیه کرده از اقامه آن خودداری نمایند.(۱)

۲ _ ترک نمازهای جمعه ی خلفا توسط اصحاب ائمه علیهم السلام

سیره و طریقه افرادی همانند زراره از راویان و فقهای بزرگوار و اصحاب ائمه، که خود وجوب نماز جمعه را روایت می کردند، ترک نمازهای جمعه ی برپا شده توسط خلفا و مخالفان بود، با آنکه آن بزرگواران افرادی عادل و با تقوا بوده و جهد و تلاش خود را در نافله ها و مستحبات و ترک مکروهات بکار می بردند. اما در مورد نماز جمعه، طریقه مستمر آنها ترک آن در مکانها و زمانهای مختلف تا بدان حد بود که خبر آن به فقهای زمان غیبت رسیده است.(۲) شهید ثانی دلیل خودداری افرادی همچون زراره [از اصحاب ائمه] در خصوص شرکت در نمازهای جمعه را چنین بیان داشته که آن بزرگواران معتقد به نمازگزاردن به امامت مخالف و فاسق نبودند و غالبا نمازهای جمعه _ خصوصا در شهرهای بزرگ _ توسط مخالفان و خلفا و نواب آنها واقع می شد. زراره ساکن در کوفه بودند و امام جمعه ی این شهر منصوب از جانب مخالفان بود. بنابراین زراره و دیگر اصحاب ائمه شیعه از شرکت در نماز جمعه تسامح

۱- جواهر الکلام، ج ۱۱، ص ۱۶۱.

۲- رساله فی صلاه الجمعه، بهبهانی، ص ۱۷.

می نمودند.(۱)

حدیث «حثّ»(۲) [صحیحه زراره] نیز اشاره به همین سیره دارد. زیرا ظاهر روایت در استمرار زراره بر ترک نماز جمعه است، همچنین روایت «هلاک» [صحیحه عبدالملک] بر استمرار ترک جمعه توسط راویان و اصحاب ائمه اشاره دارد.(۳)

۳ _ اجازه ی ائمه علیهم السلام به اصحاب خود در اقامه نماز جمعه توسط خودشان

در روایتی که زراره از امام صادق علیه السلام نقل کرده چنین آمده:

امام صادق علیه السلام ما را به نماز جمعه تشویق و ترغیب فرمود تا اینکه گمان کردم مراد حضرت این است که ما به گردِ ایشان جمع شده نماز جمعه را اقامه کنیم. پس گفتم: آیا بر گرد شما جمع شویم؟ [و به امامت شما اقامه جمعه کنیم؟]حضرت فرمود: خیر، منظورم همان نماز جمعه ای است که نزد خودتان برپا می گردد.

در این روایت، امام صادق علیه السلام برای زراره تأسف می خورد. از آن جهت که ایشان بدلیل محدودیت امام، قادر به اقامه ی نماز جمعه نبوده است و چون سؤال کننده به انجام نشدن نماز جمعه بدون امام معصوم علم داشته با حالت تحیر سؤال می کند: چه کنم؟ و امام به وی اذن می دهد تا نماز جمعه را به صورت جماعتی از خودشان برگزار کنند ولو یکبار.(۴) برخی فقها _ همچون

۱- معتصم الشیعه، فیض، ص ۳۷.
۲- حدیث «حثّ» و حدیث «هلاک» در صفحات ۱۰ و ۱۱ همین کتاب آمده است.
۳- جواهرالکلام، ج ۱۱، ص ۱۶۵.
۴- جواهر الکلام، ج ۱۱، ص ۱۶۶.

صاحب جواهر ــ از حدیث مزبور، استفاده کرده در جایی که تقیه در کار نباشد اصحاب ائمه شیعه خودشان می توانند نماز جمعه را برگزار کنند.(۱)

فصل دوم: نماز جمعه در قاموس قرآن و عترت

اشاره

فصل دوم: نماز جمعه در قاموس قرآن و عترت

زیر فصل ها

نماز جمعه در قرآن مجید

نماز جمعه در کلام معصومان علیهم السلام

نماز جمعه در قرآن مجید

نماز جمعه در قرآن مجید

دین مقدس اسلام، بیش از هرچیز به وحدت و یکپارچگی مسلمانان اهمیت داده، می کوشد تا به هر وسیله ی ممکن، این معنا تحقق پیدا کند. از این رو، عواملی که منجر به پراکندگی و گسستگی صفوف مسلمان ها می گردند، در اسلام از منفورترین پدیده ها به شمار می روند. دروغ، غیبت، تهمت، نفاق، سخن چینی و... مفاهیمی از این گونه اند و متقابلاً عوامل و پدیده هایی که به نوعی انسجام و یکپارچگی آنان را حفظ کند، جزو محبوبترین عوامل هستند. در این راستا، نماز جمعه از اهمیت وافری برخوردار است؛ به نحوی که در قرآن اهل ایمان در روز جمعه به برپا داشتن نماز جمعه و دوری از کارهای مخالف آن مأمور گشته اند.

برای نمونه بنگرید به:

الف ــ یا ایّهاالذین امنوا اذا نودی للصّلوه من یوم الجمعه فاسعوا الی ذکرالله و ذروا البیع ذلکم خیر لکم ان کنتم تعلمون(۲)

ای کسانی که ایمان آورده اید! هنگامی که برای نماز روز جمعه ندا در داده می شود به سوی ذکر خدا بشتابید، و خرید و فروش را رها کنید. اگر بدانید این برای شما بهتر است.

۱- جواهر الکلام، ج ۱۱، ص ۱۸۵.

۲- جمعه، ۹.

مورد خطاب آیه، اهل ایمان می باشند. بنابراین، «ایمان» مقتضی اهتمام به اقامه ی نماز جمعه، و اعراض و وانهادن کارهای مخالف آن می باشد. «نودی» از ماده ی «نداء»، بانک برآوردن، و در این جا به معنای اذان است؛ زیرا در اسلام ندایی برای نماز جز اذان نداریم. به این ترتیب، هنگامی که صدای اذان نماز جمعه بلند می شود، اهل ایمان موظفند کسب و کار را رها کرده، به سوی نماز که مهمترین یاد خدا است بشتابند.(۱) مرحوم علامه ی طباطبایی هم به همین مضمون اشاره دارد.(۲)

گفتنی است که در برخی از روایات در مورد نمازهای روزانه آمده است که برای شرکت در نماز با آرامش گام بردارید، ولی در مورد نماز جمعه، آیه فوق می فرماید: فاسعوا؛ بشتابید. و این دلیل بر اهمیت فوق العاده نماز جمعه است. منظور از «ذکرالله» در درجه ی اول نماز است، ولی می دانیم که خطبه های نماز آمیخته ی با ذکر خداست، و در حقیقت بخشی از نماز جمعه است. بنابراین برای شرکت در خطبه ها نیز باید تسریع کرد.

جمله ی «وذروالبیع» به این معناست که با شنیدن اذان در روز جمعه، خرید و فروش را ترک کنید و به نماز جمعه بشتابید. البته مراد خصوص ترک داد و ستد نیست، بلکه ترک هر عملی که موجب اعراض از نماز جمعه گردد، مورد نظر آیه است و ذکر خصوص داد و ستد به این جهت است که داد و ستد از پرفایده ترین اعمال آدمی در دنیا است. وقتی این عمل را می بایست ترک کرد، ترک بقیه ی اعمال معارض با نماز جمعه به طریق اولی است. جمله ی «ذلکم

۱- تفسیر نمونه، ج ۲۴، ص ۱۲۶.

۲- تفسیر المیزان، ج ۱۹، ص ۴۶۱.

خیرلکم» اشاره دارد به این که در هنگام ظهر در روز جمعه، بهترین کار، اقامه ی نماز جمعه است و هیچ عمل دیگری جای آن را نمی گیرد.

ب _ فاذا قضیت الصلوه فانتشروا فی الارض و ابتغوا من فضل الله و اذکروالله کثیرا لعلکم تفلحون.

و چون نماز گزارده شد. در [روی] زمین پراکنده گردید و فضل خدا را جویا شوید و خدا را بسیار یاد کنید باشد که شما رستگار گردید.

منظور از قضأ صلوه، اقامه نماز جمعه، و تمام شدن آن است و مراد از «انتشار در ارض» متفرق شدن مردم در زمین و مشغول شدن در کارهای روزانه برای به دست آوردن فضل خدا (رزق و روزی) است و اگر در میان همه کارهای روزانه فقط طلب رزق را نام برده برای این بود که مقابل ترک بیع در آیه قبلی واقع شود، لیکن از آنجایی که ما در آیه قبلی گفتیم که منظور از ترک بیع همه کارهایی است که آدمی را از نماز باز می دارد، لاجرم باید بگوییم منظور از طلب رزق هم همه کارهایی است که عطیه ی خدای تعالی را در پی دارد، چه طلب رزق و چه عیادت مریض، و یا سعی در برآوردن حاجت مسلمان، و یا زیارت برادر دینی یا حضور در مجلس علم، و یا کارهایی دیگر از این قبیل.(۱)

ناگفته پیداست که امر به «انتشار در زمین» و «طلب روزی» امر وجوبی نیست، بلکه به اصطلاح «امر بعد از نهی» است، و دلالت بر جایز بودن انتشار می کند، ولی بعضی از این تعبیر چنین استفاده کرده اند که تحصیل روزی بعد از نماز جمعه مطلوبیت و برکتی دارد، و در حدیثی آمده است که پیامبر بعد از

۱- المیزان، ج ۱۹، ص ۴۶۲.

نماز جمعه سری به بازار می زد.(۱) جمله «واذکروا اللّه کثیرا» اشاره به یاد خدا است در برابر آن همه نعمت هایی که به انسان ارزانی داشته.

ج ـ و اذا رأوا تجاره او لهوا انفضّوا الیها و ترکوک قائما قل ما عندالله خیر من اللّهو و من التّجاره و الله خیر الرّازقین.(۲).

و چون داد و ستد یا سرگرمی ای ببینند، به سوی آن روی آور می شوند و تو را در حالی که ایستاده ای ترک می کنند. بگو: آنچه نزد خداست از سرگرمی و از داد و ستد بهتر است و خدا بهترین روزی دهندگان است.

و اما شأن نزول این آیه عبارت است از این که: در یکی از سالهایی که مردم مدینه گرفتار خشکسالی و گرسنگی و افزایش نرخ اجناس شده بودند دحیه(۳) با کاروانی از شام فرا رسید و با خود مواد غذایی آورده بود، در حالی که روز جمعه بود و پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم مشغول خطبه نماز جمعه بود، طبق معمول برای اعلام ورود کاروان طبل زدند و حتی بعضی دیگر آلات موسیقی را نواختند، مردم با سرعت خود را به بازار رساندند، در این هنگام مسلمانانی که در مسجد برای نماز اجتماع کرده بودند خطبه را رها کرده و برای تأمین نیازهای خود به سوی بازار شتافتند، تنها دوازده مرد و یک زن در مسجد باقی ماندند(آیه نازل شد و آنها را سخت مذمّت کرد) پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: اگر این گروه اندک هم می رفتند از آسمان سنگ بر آنها می بارید.(۴)

قل ما عندالله خیر من اللهو و من التجاره و اللّه خیر الرّازقین

۱- نمونه، ج ۲۴، ص ۱۲۸.

۲- جمعه، ۱۱.

۳- دحیه ابن کعب کلبی از تجار مدینه بود که بعدا به اسلام روی آورد.

۴- تفسیر نمونه، ج ۲۴، ص ۱۲۵؛ مجمع البیان، ج ۹، ص ۲۸۷.

در این قسمت از آیه به رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم امر می کند که مردم را به خطایی که مرتکب شدند متنبه کند، و بفهمانـد که کارشـان چقـدر زشت بوده، و مراد از جمله «ما عنـدالله» ثوابی است که خـدای تعالی در برابر شـنیدن و موعظه در نماز جمعه عطا می فرماید و معنای جمله این است که:

به ایشـان بگـو آنچه نزد خـدا است از لهـو و تجـارت بهـتر است، برای اینکه ثواب خـدای تعـالی خیر حقیقی و دائمی و بـدون انقطـاع است و اما آنچه در لهو و تجارت است اگر خیر باشـد خیری خیالی و غیردائمی است. علاوه بر این، چه بسا خشم خـدا را در پی داشته باشد، همچنان که لهو همیشه خشم خدای تعالی را در پی دارد.(۱) ثواب و پاداش الهی و برکاتی که از حضور در نماز جمعه و شـنیدن مواعظ و اندرزهای پیامبر صـلی الله علیه و آله وسلم و تربیت معنوی و روحانی عاید شما می شود قابل مقـایسه بـا هیـچ چیز دیگر نیست و اگر از این می ترسـید که روزی شـما بریـده شود اشـتباه می کنیـد، خداونـد بهـترین روزی دهندگان است.(۲)

در آیه شریفه که از کلمه «قائما» استفاده شده نشان می دهد که پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم ایستاده خطبه نماز جمعه می خواند. جابر بن سـمره می گوید: من هیچ گاه رسول خدا صـلی الله علیه و آله وسلم را ندیدم که نشسته خطبه بخواند، پس اگر کسـی برایت حدیث کرد که آن جناب نشسته خطبه خوانده دروغ گفته است(۳) و همچنین از عبدالله بن مسعود پرسیدند: آیا پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم ایستاده خطبه

۱- المیزان، ج ۱۹، ص ۴۶۳.

۲- تفسیر نمونه، ج ۲۴، ص ۱۲۹.

۳- المیزان، ج ۱۹، ص ۴۶۷، نمونه، ج ۲۴، ص ۱۳۰.

می خوانـد؟ گفت: مگر نشـنیده ای که خداوند می گوید: «و ترکوک قائما» تو را در حالی که ایسـتاده بودی رها کردند.(۱) و در تفسـیر الـدرالمنثور آمده است که ابن ابی شـیبه از طاووس روایت کرده که گفت: رسول خدا صـلی الله علیه و آله وسـلم و ابوبکر و عمر و عثمان همگی ایسـتاده خطبه می خواندنـد و اولین کسـی که بالای منبر نشـست (و خطبه خوانـد) معاویه بن ابی سفیان بود.(۲)

د ــ حافظوا علی الصّلوات و الصّلوه الوسطی و قومواللّه قانتین.(۳)

بر نمازها و نماز میانه مواظبت کنید، و خاضعانه برای خدا به پا خیزید.

در این که منظور از «صـلوه وسـطی؛ نمـاز میـانه» چیست مفسـران اقوال زیـادی را ذکر کرده انـد، مرحوم علامه طباطبـایی می فرماید:

برخی آن را نماز جمعه دانسته اند.(۴)

شهید آیت الله دستغیب رحمه الله که خود فدای این فریضه بزرگ الهی شده است در ذیل این آیه شریفه می فرماید:

بیشتر علمـا فرمودنـد «نماز میانه» نماز ظهر است؛ زیرا وقت آن در وسط روز و میان نماز صـبح و عصـر می باشـد و در روایات فراوانی تصـریح شـده که نماز میانه، نماز ظهر است. و در برخی روایات گفته شده مراد از نماز میانه، نماز جمعه است، و چون در روز جمعـه نمـاز جمعه از ظهر کفـایت می کنـد، بنـابراین، نمـاز جمعه همـان نمـاز میـانه است که مـورد تأکیـد پروردگـار است.(۵)

در اول کتاب مستدرکات از امام باقر علیه السلام روایت شده که فرمود: منظور از

۱- تفسیر نمونه، ج ۲۴، ص ۱۳۰.
۲- المیزان، ج ۱۹، ص ۴۶۷.
۳- بقره، ۲۳۸.
۴- المیزان، ج ۱۹، ص ۴۶۵.
۵- جمعه و نماز یا جهاد هفتگی، عبدالحسین دستغیب.

نماز میانه در آیه، نماز جمعه است، و در غیر جمعه، منظور نماز ظهر است. نماز جمعه (یا ظهر) نخستین نمازی است که رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم آن را خواند که در وسط دو نماز (نماز صبح و نماز عصر) واقع شده است.(۱)

نماز جمعه در کلام معصومان علیهم السلام

۱ _ نماز جمعه و حج

قال رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم :

الجمعه حجّ المساکین.

نماز جمعه، حج فقرا است.(۲)

۲ _ نماز جمعه و تضمین بهشت

قال علی علیه السلام :

ضمنت لسته علی اللّه الجنّه منهم رجل خرج الی الجمعه فمات فله الجنّه؛

بر خدا برای شش نفر بهشت را ضامن هستم: از آنها مردی است که به سوی جمعه بیرون آید، و مرگ او را دریابد.(۳)

۳ _ نماز جمعه و حرمت آتش

قال الصادق علیه السلام :

ما من قدم سعت الی الجمعه الاّ حرّم اللّه جسدها علی النّار؛

هیچ قدمی نیست که به سوی نماز جمعه برداشته شود، مگر این که خداوند بدن صاحب

۱- به نقل از یک بررسی تحقیقی و استدلالی پیرامون نماز جمعه، تألیف آیت الله سیداسماعیل حسینی مرعشی، ص ۶۰.
۲- میزان الحکمه، ج ۵، ص ۴۲۷، نماز در آینه حدیث، عباس عزیزی، ص ۱۰۰.
۳- وسائل، ج ۵، ص ۱۱.

آن را بر آتش حرام می کند.(۱)

۴ _ امام مهدی عج الله تعالی فرجه الشریف برپا کننده ی نماز جمعه

امام باقر علیه السلام فرمود: آن گاه که حضرت مهدی عج الله تعالی فرجه الشریف قیام کند، وارد کوفه شود و مردم از او درخواست کنند تا برای آنان نماز جمعه بخواند، حضرت دستور می دهد که در قسمتی از نجف به نام مسجد خط بکشند و در آن جا با ایشان نماز جمعه بخوانند.(۲)

۵ _ نماز جمعه در سفر معراج

انس می گوید: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: وقتی شب معراج مرا به آسمان بردند، زیر عرش خدا هفتاد هزار شهر را دیدم که هر شهری از آن همانند دنیای شما بود، و فرشتگانی را دیدم که بالهایشان را گسترده بودند و خدا را تسبیح و تهلیل می کردند و می گفتند: خدایا! کسانی را که به نماز جمعه حاضر می شوند بیامرز. خدایا! کسانی را که روز جمعه غسل می کنند، رحمت کن.(۳)

۶ _ ثبت نام نمازگزاران جمعه در دفتر فرشتگان

ابی امامه از پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم روایت نموده که آن حضرت فرمود:

فرشتگان روز جمعه فرستاده می شوند تا بر درب مساجد ایستاده و نام شرکت کنندگان در نماز جمعه را به ترتیب از فرد اول به بعد بنویسند، و هنگامی که امام جمعه در جایگاه قرار گرفت، دفاتر ثبت نام برچیده می شود.(۴)

۷ _ نتیجه ی ترک پیاپی نماز جمعه

امام علی علیه السلام می فرماید:

۱- وسائل، ج ۵، ص ۳.

۲- چهارده معصوم، ص ۵۹۴، ترجمه انوار البهیّه، هزار و یک نکته درباره نماز، نکته ۲۶۵.

۳- مستدرک، ج ۶، ص ۹۰ به نقل از مباحثی پیرامون نماز جمعه، ص ۸۹.

۴- کنزالعمال، حدیث ۲۱۱۵۶ به نقل از مباحثی پیرامون نماز جمعه، ص ۹۱.

من ترک الجمعه ثلاثا متتابعه لغیر علّه کتب منافقا؛

هرکس سه نوبت پیاپی نماز جمعه را بدون عذر ترک کند، در زمره ی منافقان شمرده می شود.(۱)

۸ _ کارکرد شیاطین در روز جمعه

حضرت علی علیه السلام از پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم نقل می کند: صبح هر جمعه، شیطان ها با پرچم هایشان به بازار رفته، در پیشاروی مردم موانعی می افکنند و آنان را از آمدن به نماز جمعه باز می دارند.(۲)

۹ _ تشویق برای جمعه

امام صادق علیه السلام به واسطه پدرانش از رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم روایت می کند که آن حضرت فرمود: برای خانواده های خود در روز جمعه مقداری میوه ی تازه خریداری نمایید تا به آمدن جمعه خرسند گردند.(۳)

۱۰ _ ارزش رهسپاران به سوی نماز جمعه

انس بن مالک از پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم روایت می نماید که فرمود: هنگامی که هفتاد نفر از ما روانه نماز جمعه شوند، مانند هفتاد نفر از قوم موسی علیه السلام باشد که بر پروردگارشان وارد گردیده باشند یا برتر از آنها.(۴)

۱۱ _ کارگران و نماز جمعه

رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: هرکس کارگری اجیر نماید و او را از نماز جمعه باز دارد، مرتکب گناه گردیده و چنانچه بازش ندارد، با او در ثواب شرکت در نماز جمعه سهیم

۱- میزان الحکمه، ج ۵، ص ۴۲۷.

۲- کنزالعمال، حدیث ۲۱۱۶۸.

۳- مستدرک، ج ۶، ص ۹۸.

۴- کنزالعمال، حدیث ۲۱۰۴۳.

خواهد بود.(۱)

۱۲ _ زندانیان و نماز جمعه

امـام صادق علیه السـلام از پـدر بزرگوارش روایت می نمایـد: سـیره ی علی علیه السـلام چنین بود که کسانی را که به واسـطه بدهکاری یا تهمت محبوس بودند، برای شـرکت در نماز جمعه از زندان خارج می ساخت، و آنان به نماز حاضر می شدند، و اولیای آن ها ضامن می شدند که آنان را به زندان باز گردانند.(۲)

۱۳ _ عدل و تقوا از شرایط امام جمعه

امام صادق علیه السلام می فرماید:

نماز جمعه، تنها با امامت شخص عادل و باتقوا مورد پذیرش است.(۳)

۱۴ _ آمادگی برای نماز جمعه

در روایت است که علی علیه السـلام فرمود: روز پنجشـنبه، دواهای ضـعیف کننده نخورید، پرسیدند: چرا؟ فرمود: برای آن که شما را از حضور در نماز جمعه باز ندارد.(۴)

۱۵ _ عظمت نماز جمعه

امام علی علیه السـلام به جهت بزرگـداشت نماز جمعه، پابرهنه در آن حاضـر می شـد و کفشـها را در دست چپ می گرفت و می فرمود: این نماز، جایگاه خاص الهی است. و این کار را از روی تواضع در برابر خداوند انجام می داد.(۵)

۱- مستدرک، ج ۶، ص ۷.

۲- مستدرک، ج ۶، ص ۲۷.

۳- مستدرک، ج ۶، ص ۴۰.

۴- وسائل، ج ۵، ص ۴۷.

۵- بحارالانوار، ج ۸۶، ص ۲۵۵.

ابوالاشعث عنزی از پدرش نقل می کند که گفت: حضرت علی علیه السلام را دیدم که در روز جمعه در فرات غسل کرد و آن گاه پیراهن از کرباس به سه درهم خرید و در همان پیراهن با مردم نماز گزارد و هنوز یقه آن سردوزی نشده بود.(۱)

فصل سوم: نماز جمعه در فقه شیعه

اشاره

فصل سوم: نماز جمعه در فقه شیعه

زیر فصل ها

نماز جمعه در زمان غیبت

فتاوای مذاهب چهارگانه ی اهل سنت در وجوب نماز جمعه

شرایط نماز جمعه

شرایط نمازگزاران

وظایف نمازگزاران

شرایط امام جمعه

آداب نماز جمعه

نماز جمعه در زمان غیبت

نماز جمعه در زمان غیبت

در زمان حضور امام معصوم علیهم السلام وجوب عینی نماز جمعه برای تمامی مکلّفان ثابت است، مگر کسانی که استثنا شوند. اما در زمان غیبت امام معصوم علیهم السلام نحوه ی وجوب آن مورد اختلاف فقها می باشد. برخی آن را واجب عینی و برخی دیگر واجب تخییری و... می دانند، در این جا به برخی از فتاوا اشاره می کنیم:

مرحوم شیخ مفید در کتاب مقنعه می فرماید:

هرگاه امام جمعه واجد شرایط امامت بود، نماز جمعه بر همه ی مکلفان واجب است، مگر کسانی که خداوند آنان را معذور داشته است و اگر امام حاضر نبود یا حضور داشت اما فاسق بود، حضور چنین امامی در حکم نبودن است.(۲)

از این عبارت استفاده می شود مقصود شیخ مفید از امام، امام معصوم نبوده

۱- نماز و عبادت امام علی علیه السلام، عباس عزیزی، ص ۲۳۸.

۲- مقنعه، ص ۲۷.

است. اگر وجوب نماز جمعه موقوف به حضور امام معصوم باشد، دیگر طرح فاسق بودن امام معنی ندارد. بنابراین، طبق نظر شیخ مفید، نماز جمعه در زمان غیبت واجب عینی است.

همچنین شیخ طوسی در کتاب «خلاف»، محقق حلّی در کتاب «معتبر» و علامه حلّی در کتاب «تذکره» گفته اند: «اقامه نماز جمعه در غیبت مستحب است».(۱)

فقهای معاصر نیز در مورد حکم نماز جمعه در زمان غیبت نیز فتاوایی دارند که به بعضی از آن ها اشاره می شود.

امام راحل رحمه الله: در زمان غیبت ولی عصر عج الله تعالی فرجه الشریف نماز جمعه واجب تخییری است؛ یعنی مکلف می تواند روز جمعه به جای نماز ظهر نماز جمعه بخواند، ولی جمعه افضل است و ظهر، احوط و احتیاط بیشتر در آن است که هر دو را بجا آورند.(۲)

آیت الله تبریزی: لکن در صورت اقامه ی آن با شرایط، شرکت در آن بنابر احتیاط، واجب است.

آیت الله اراکی: در زمان غیبت، نماز جمعه واجب تخییری است و افضل از ظهر می باشد. در زمان غیبت نماز جمعه کفایت از ظهر می کند.

آیت الله خوئی: نماز جمعه مانند نماز صبح دو رکعت است و امتیازش از نماز صبح این است که دو خطبه در پیش دارد و نماز جمعه واجب تخییری است به این معنی که مکلف در روز جمعه مخیر است که نماز جمعه را

۱- نماز جمعه در فقه و تاریخ اسلام، ص ۹۶.

۲- توضیح المسائل مراجع، ج ۱، قسمت نماز جمعه، گردآورنده: حجت الاسلام بنی هاشمی خمینی.

بخواند در صورتی که شرایطش موجود باشد، یا نماز ظهر بجا آورد، پس اگر نماز جمعه را بجا آورد کفایت از ظهر می کند.

مقام معظم رهبری: نماز جمعه هرچند که در زمان حاضر واجب تخییری است و حضور در آن واجب نیست ولکن نظر به فواید و اهمیت حضور در آن سزاوار مؤمنین نیست که خودشان را از برکات حضور در این نماز به مجرد شک در عدالت امام جمعه، محروم سازند و یا عذرهای واهی دیگر، بیاورند.(۱)

فتاوای مذاهب چهارگانه ی اهل سنت در وجوب نماز جمعه

فتاوای مذاهب چهارگانه ی اهل سنت در وجوب نماز جمعه

مذاهب چهارگانه ی اهل سنت، قایل به وجوب عینی نماز جمعه در هر زمان هستند. دلیل این حکم از مذاهب اهل سنت به جز حنفیه، ظاهر است؛ زیرا آنها در وجوب نماز جمعه اذن امام را معتبر ندانسته، بنابراین، در هر شرایطی آن را واجب می دانند. اما حنفیه هم اگرچه اذن امام _ سلطان _ را شرط اقامه جمعه دانسته، لیکن در صورت تعذر اذن امام، اعتبار آن را ساقط دانسته است.(۲)

۱- ترجمه اجوبه الاستفتائات، ج ۱، سؤال ۶۱۷.

۲- بدایه المجتهد، ج ۱، ص ۱۵۱، به نقل از نماز جمعه در فقه و تاریخ اسلام، ص ۹۳.

شرایط نماز جمعه

اشاره

شرایط نماز جمعه

در این بخش برآنیم تا مسایل و شروط این فریضه ی الهی را در ضمن فتاوای بزرگانی چون امام راحل رحمه الله مقام معظم رهبری و... به اختصار بیان نماییم.

شرط اول: وقت

علمای امامیه، شافعیه، مالکیه و حنفیه وقت نماز جمعه را همان وقت نماز ظهر؛ یعنی بعد از زوال شمس دانسته، و بنابر قول آنان، اقامه ی آن قبل از زوال صحیح نیست!(۱) احمد بن حنبل قایل به جواز اقامه ی جمعه قبل از زوال است و اقامه ی جمعه را بعد از زوال، مستحب می دانند.(۲)

با فوت شدن وقت، نماز جمعه هم فوت می شود، و بنابراین، نماز جمعه قضا نمی گردد به اجماع علما.(۳)

امام راحل: وقت نماز جمعه با زوال خورشید شروع می شود و تا وقتی که سایه ی شخص به اندازه دو قدم (پا) متعارف برسد(۴) امتداد دارد. ولی احتیاط واجب آن است که از اوایل عرفی زوال ظهر تأخیر نیاندازند و اگر تأخیر افتاد احتیاط مستحب آن است که نماز ظهر را بخوانند.

آیت الله مکارم: وقت نماز جمعه از اول ظهر است به مقداری که اذان و خطبه ها و نماز مطابق معمول انجام شود و با گذشتن آن، وقت نماز جمعه

۱- حاشیه دسوقی، ج ۱، ص ۳۴۳؛ جواهرالکلام، ج ۱۱، ص ۱۳۵؛ مغنی المحتاج، ج ۱، ص ۲۷۹.

۲- حاشیه دسوقی، ج ۱، ص ۳۴۳، مغنی ابن قدامه، ج ۲، ص ۲۹۵.

۳- حاشیه دسوقی، ج ۱، ص ۳۴۳، جواهرالکلام، ج ۱۱، ص ۱۴۲.

۴- یعنی سایه ی شخص بعد از زوال آفتاب به اندازه ی ۲ قدم او برسد.

پایان می یابد.

آیت الله اراکی: وقت نماز جمعه ظاهرا از اول زوال آفتاب است تا یک ساعت از زوال گذشته. و اگر از این مقدار گذشت، باید نماز ظهر بخواند و هرگاه مقدار دو خطبه کوتاه و یک رکعت از این مقدار وقت که گفتیم درک نماید، ظاهرا جمعه را درک نموده است.

مقام معظم رهبری: وقت نماز جمعه با زوال خورشید داخل می شود، و احتیاط بر این است که از اوایل عرفی زوال به تأخیر نیفتد، و بعید نیست که وقت آن تا رسیدن سایه ی بعدازظهر به مقدار ۷۲ قامت انسان ادامه یابد، و اگر نماز جمعه تا این زمان برگزار نشود، احتیاط این است که به جای آن نماز ظهر خوانده شود.(۱)

شرط دوم: جماعت

علمای اسلام ــ اعم از امامیه و اهل سنت ــ اتفاق دارند بر این که جماعت از شروط اقامه ی نماز جمعه می باشد، و اقامه ی آن به صورت فرادا صحیح نیست.(۲)

امام راحل: نماز جمعه باید به جماعت برگزار شود و نمی توان آن را به طور فرادا بجا آورد.

آیت الله اراکی: اگر فرادا بخواند و یا عملاً قصد فرادا کند نمازش باطل می شود.

۱- اجوبه الاستفتائات، ج ۱، مسأله ۶۴۱.

۲- جواهرالکلام، ج ۱۱، ص ۲۴۲؛ مغنی المحتاج، ج ۱، ص ۲۸۲؛ بحرالرائق، ج ۲، ص ۱۵۸، بهنقل از نماز جمعه در فقه و تاریخ اسلام.

شرط سوم: تعداد شرکت کنندگان

امام صادق علیه السلام می فرماید:

لاتکون جمعه ما لم یکن القوم خمسه؛

تا وقتی تعداد شرکت کنندگان به پنج نفر نرسد، نماز جمعه منعقد نمی گردد.

۱ _ امامیه اتفاق دارند بر این که بیش از هفت نفر در اقامه ی جمعه معتبر نیست و کمتر از ۵ نفر هم کفایت نمی کند.(۱)

۲ _ شافعیه و مشهور حنابله شرط اقامه را ۴۰ نفر دانسته و از احمد بن حنبل تعداد ۵۰ نفر هم روایت شده است.(۲)

۳ _ حنفیه، قایل به ۳ نفر به جز امام هستند.(۳)

امام راحل: کمترین عـدد لازم برای انعقاد نماز جمعه ۵ نفر است که بایـد یکی از آنها امام باشـد؛ پس نماز جمعه با کمتر از ۵ نفر واجب نیست و منعقد نمی شود، ولی اگر ۷ نفر و بیشتر باشند، فضیلت جمعه بیشتر خواهد بود.

حضرات آیات فاضل، تبریزی و مکارم در زمینه ی عدد با امام راحل هم عقیده هستند.

آیت الله سیستانی: از شرایط نماز جمعه آن است که تعداد شرکت کنندگان پنج نفر باشد با امام و هرگاه پنج نفر از مسلمانان جمع نشوند نماز جمعه واجب نمی شود...

آیت الله بهجت: برای تشکیل نماز جمعه باید جمعیت آنها از پنج نفر مرد

۱- جواهرالکلام، ج ۱۱، ص ۱۹۸.

۲- اعانه الطالبین، ج ۱، ص ۵۷، مغنی ابن قدامه، ج ۲، ص ۳۲۸.

۳- مبسوط سرخسی، ج ۲، ص ۲۴.

کمتر نباشد که یکی از آنها خود امام می باشند. بنابراین، غیر از امام اگر چهار نفر مرد هم که نماز جمعه برای آنها وجوب تخییری دارد (اگر وجوب تعیینی نداشته باشد) برای نماز جمعه حاضر شوند، انعقاد آن جایز و مشروع می شود.

شرط چهارم: خطبه

اشاره

علمای اسلامی اتفاق دارند بر این که دو خطبه از شرایط نماز جمعه است، به جز مالک که یک خطبه را کافی دانسته، و احمد بن حنبل نیز در یک روایت، یک خطبه ی تمام را کافی دانسته است(۱). امام صادق علیه السلام می فرماید:

لاجمعه الا بخطبه و انّما جعلت رکعتین لمکان الخطبتین(۲)

نماز جمعه تنها با خواندن خطبه انعقاد می یابد و علت دو رکعت بودن نماز جمعه نیز به جهت وجود دو خطبه ی آن است.

امام راحل رحمه الله: واجب است دو خطبه را قبل از نماز جمعه بخواند و اگر اول نماز جمعه را بجا آورد باطل است. و در صورتی که وقت باقی است باید پس از ایراد خطبه ها مجددا نماز جمعه را بخواند، ولی اگر نسبت به حکم مسأله جاهل بوده یا اشتباه کرده، اعاده ی خطبه ها لازم نیست، بلکه اعاده ی نماز هم لازم نیست.

مقام معظم رهبری: خواندن (خطبه) قبل از زوال به قسمی که پایان آن در وقت زوال باشد جایز است.(۳)

۱- المغنی، ج ۲، ص ۳۰۴؛ جواهر الکلام، ج ۱۱، ص ۲۰۷.

۲- وسایل الشیعه، ج ۵، ص ۱۶.

۳- اجوبه الاستفتائات، مسأله ۶۳۹.

مسأله ۱: ارکان و اجزای خطبه ها

الف: امـامیه، شافعیه و حنابله اتفاق دارنـد بر این که چهار چیز در خطبه ها واجب است: ۱ _ حمد خداوند ۲ _ صلوات بر نبی صلی الله علیه و آله وسلم ۳ _ وعظ (سفارش به تقوا) ۴ _ قرائت آیه یا سوره ای کوتاه(۱). برخی از علمـای امامیه علاوه بر چهار مورد مـذکور، صـلوات بر امامان معصوم علیهم السـلام و اسـتغفار برای مسـلمان ها را در خطبه ی دوم واجب می داننـد؛ چنان که شافعیه نیز دعا برای مؤمنان را در خطبه دوم واجب دانسته اند.(۲)

مسأله ۲: قیام خطیب در دو خطبه

۲۱: امامیه، شافعیه و اکثر مالکیه و حنابله قایل به وجوب قیام خطیب در دو خطبه هستند.(۳)

۲۲: حنفیه خطبه به صورت نشسته راکافی دانسته، قیام خطیب را فقط مستحب می دانند.(۴)

مسأله ۳: نشستن خطیب بین دو خطبه

۳۱: امامیه و شافعیه قایل به وجوب نشستن خطیب بین دو خطبه شده اند.(۵)

۳۲: مالکیه، حنابله و حنفیه نشستن بین دو خطبه را واجب ندانسته، آن را

۱- جواهر الکلام، ج ۱۱، صص ۲۰۹ _ ۲۱۴.

۲- مغنی المحتاج، ج ۱، ص ۲۸۵.

۳- جواهرالکلام، ج ۱۱، ص ۲۲۹، مغنی المحتاج، ج ۱، ص ۲۸۷، حاشیه دسوقی، ج ۱، ص ۳۴۹.

۴- بحرالرائق، ج ۲، ص ۱۵۹، مغنی ابن قدامه، ج ۲، ص ۳۰۳.

۵- جواهرالکلام، ج ۱۱، ص ۲۳۳، مغنی المحتاج، ج ۱، ص ۲۸۷.

مستحب می دانند.(۱)

مسأله ۴: اعتماد خطیب بر قوس یا شمشیر در خطبه

اشاره

به اتفاق تمامی مسلمان ها اعتماد و تکیه ی خطیب بر شمشیر، عصا یا کمان و مانند آن، در حال خطبه مستحب است.(۲)

حکمت اعتماد خطیب به شمشیر

اعتماد خطیب به شمشیر یا چیزی شبیه آن شاید اشاره بر این باشد که جهاد از اصول اسلام است. به همین جهت مستحب است شمشیر یا همانند آن در دست خطیب باشد؛ همچون عادت کسی که اراده ی جهاد با شمشیر را دارد.

شرط پنجم: مقارن نبودن با نماز جمعه ی دیگر

در این که همزمان با اقامه ی جمعه و یا قبل از آن، نماز جمعه ی دیگری اقامه نشود، اقوال مختلفی وجود دارد.

حضرت امام رحمه الله: کمترین فاصله لازم بین دونماز جمعه، یک فرسخ است.

فتاوای حضرات آیات فاضل لنکرانی، تبریزی و مکارم شیرازی طبق فتاوای امام راحل است.

آیت الله بهجت: فاصله بین دو نماز جمعه که هر دو واجد شرایط صحّت باشند از یک فرسخ باید کمتر نباشد، و اگر کمتر بود هرکدام که دیرتر شروع کرده باشند؛ یعنی در تکبیره الاحرام متأخر باشند، نماز آنها باطل است.

شرایط نمازگزاران

شرایط نمازگزاران

اگرچه نماز جمعه از عبادات مهم دین اسلام به شمار می رود، اما خداوند

۱- حاشیه دسوقی، ج ۱، ص ۳۵۱، مغنی ابن قدامه، ج ۲، ص ۳۰۶، بحرالرائق، ج ۲، ص ۱۵۹.

۲- مغنی المحتاج، ج ۱، ص ۲۹۰.

متعال نخواسته است بندگان خود را در سختی و رنج بیندازد، از این رو، برخی از افراد را در انجام نماز جمعه معذور دانسته و این تکلیف را از عهده ی آنان برداشته است. این افراد عبارتند از:

۱ _ زنان: نماز جمعه بر این قشر وجوبی ندارد، اگرچه اقامه ی آن از سوی آنان جایز است؛

۲ _ مسافران؛

۳ _ نابینایان؛

۴ _ افراد پیر و ناتوان؛

۵ _ کسانی که فاصله ای بیش از دو فرسخ با محل برگزاری نماز جمعه دارند.(۱)

البته در همه موارد فوق، انجام نماز جمعه جایز است و از نماز ظهر نیز کفایت می کند.

وظایف نمازگزاران

وظایف نمازگزاران

در این بحث، مطالبی در خصوص وظیفه ی نمازگزاران در نماز جمعه و در حال شنیدن خطبه ها بیان می گردد. همان طور که می دانیم مقصود از ایراد خطبه، هدایت و ارشاد مردم در قبال خدا و خلق می باشد و امام جمعه با پند و هشدار خویش مردم را به وظایف سنگینی که دارند آشنا می سازد، و اگر کاری صورت پذیرد که موجب بازماندن از شنیدن خطبه ها گردد، قطعا جایز نیست.

در صحیحه ی محمد بن مسلم از حضرت صادق علیه السلام آمده است که

۱- رساله ی نوین، ص ۱۶۰.

فرمود:

هنگامی که خطبه های نماز خوانده می شود، برای احدی سزاوار نیست که سخن بگوید تا وقتی امام از خطبه فارغ شود و بعد از فراغ از خطبه می تواند صحبت کند تا وقتی که نماز برپا می گردد.(۱)

بنابراین، کارهایی از قبیل صحبت کردن، روزنامه خواندن، خوردن و آشامیدن، توجه به چپ و راست و... در هنگام بیان خطبه ها جایز نمی باشد.

شرایط امام جمعه

شرایط امام جمعه

شرایط امام جمعه عبارت است از:

۱ ــ تمامی شرایطی که باید امام جماعت دارا باشد؛ مانند خرد، ایمان، پاکی، عدالت، بلوغ و مرد بودن؛

۲ ــ سزاوار است که امام جمعه سخنور و بلیغ بوده، با مراعات اوضاع و احوال، و با عباراتی فصیح و رسا برای مردم سخن بگوید؛

۳ ــ از آنچه در نقاط مختلف و در محیطش می گذرد با اطلاع و نسبت به مصالح اسلام و مسلمانان آگاه باشد؛

۴ ــ شجاع باشد و در راه خدا از سرزنش هیچ کس نهراسد، بلکه در اظهار و بیان حق و ابطال باطل، صریح باشد؛

۵ ــ مراعات آنچه را که باعث تأثیر و نفوذ کلامش در دل های مردم می گردد؛ مانند رعایت اوقات نماز، پوشیدن لباس صالحان و اولیا و التزام عملی به گفته هایش؛

۱- نماز، معراج خاکیان، ص ۲۶۵، به نقل از نماز جمعه، ص ۴۴.

۶ _ اجتناب از آنچه که موجب کاهش نفوذ کلامش در دل های مردم می شود؛ مانند پرحرفی، شوخی بیش از حد؛

۷ _ اخلاص برای خدا؛

۸ _ اعراض از دلبستگی به دنیا؛

۹ _ دوری از ریاست طلبی که رأس خطاهاست؛

۱۰ _ مستحب است که امام جمعه، عمامه و عبا بپوشد و خود را با لطیف ترین لباس آراسته و معطر سازد. و با وقار و سنگین باشد، و چون بر بالای منبر قرار گرفت سلام کند و در برابر مردم قرار گیرد و بر کمان، عصا یا شمشیر تکیه کند، و قبل از شروع به خطبه بنشیند تا اذان به وسیله ی مؤذنان گفته شود؛

۱۱ _ به هنگام ایراد خطبه واجب است ایستاده سخن بگوید: و اگر نتواند بایستد دیگری را برای امامت برگزینند؛

۱۲ _ امام و خطیب یکی باشد؛

۱۳ _ خطیب باید با صدای بلند و یا با بلندگو سخنان خود را به گوش مردم برساند؛

۱۴ _ واجب است با نشستن کوتاه، میان دو خطبه فاصله اندازد.(۱)

آداب نماز جمعه

آداب نماز جمعه

۱ _ مستحب است امام جمعه و نمازگزاران در حال خطبه باوضو باشند؛(۲)

۱- رساله نوین حضرت امام، ص ۱۵۹، تحریرالوسیله، ج ۱، صص ۲۳۱ _ ۲۴۰.

۲- تحریرالوسیله، مسأله ۱۴، ص ۲۳۵.

۲ _ مستحب است امام جمعه در حال خطبه خواندن کلامی نگوید که خارج از خطبه باشد، ولی بعد از خطبه برای امام و مأموم اشکالی ندارد؛(۱)

۳ _ مستحب است امام جمعه رو به روی نمازگزاران قرار گیرد.(۲)

۴ _ مستحب است بعد از خواندن خطبه و قبل از نماز برای سعادت جامعه اسلامی دعا کند؛

امام صادق علیه السلام فرمود:

زمان استجابت دعا، لحظه ای است که خطبه به پایان برسد و صفوف نمازها مرتب و نمازگزاران آماده ی نماز گردند؛ همچنین لحظه ی آخر روز جمعه (وقت غروب آفتاب) زمان استجابت دعا است.(۳)

۵ _ مستحب است سبقت گرفتن برای شرکت در نماز جمعه.

امام صادق علیه السلام می فرماید:

خداوند روز جمعه را بر سایر روزهای هفته برتری داده است و بهشت زینت داده می شود برای کسی که روز جمعه وارد بهشت شود؛ پس کسی که زودتر شرکت کند به نماز جمعه، زودتر وارد بهشت می شود. در روزهای جمعه دربهای آسمان برای بالارفتن اعمال بندگان خدا گشوده می شود..(۴)

۱- تحریرالوسیله، ص ۲۳۵.
۲- تحریرالوسیله، ج ۱، ص ۲۳۶، مسأله ۱۴.
۳- وسایل، ج ۵، باب ۳۰، حدیث ۱، فروع کافی، ج ۱، ص ۱۱۵.
۴- وسایل الشیعه، ج ۵، باب ۳۲، حدیث ۱، فروع کافی، ج ۱، ص ۱۱۵.

فصل چهارم: آثار برپایی نماز جمعه

اشاره

فصل چهارم: آثار برپایی نماز جمعه

نماز جمعه به عنوان یک مراسم عبادی ـ سیاسی در بین امت اسلام از اهمیت و جایگاه والایی برخوردار است. این فریضه نه تنها یک عبادت، بلکه مظهر وحدت مسلمان ها و شکوه و عظمت اسلام است، و به عنوان یک رسانه اسلامی جهت اطلاع رسانی صحیح و تنویر افکار، موجب آگاهی پیروان قرآن است، و لذا نماز عبادی ـ سیاسی محسوب می گردد.

این نماز وحدت بخش و دشمن شکن دارای برکات و آثار سازنده ی بسیاری است که به چند نمونه ی آن اشاره می گردد:

۱ ـ آثار سیاسی نماز جمعه

۱۱ ـ نماز جمعه نشان گر قدرت اسلام است

اجتماع امت اسلامی و گسترش صفوف نمازگزاران، خصوصا نماز جمعه امید دهنده ی مؤمنان بوده، به امت اسلام قدرت، استقامت، عظمت و صلابت می بخشد. به نمایش گذاشتن این قدرت سیاسی و عبادی جهان اسلام، دل دشمنان خدا و اسلام و دل کافران و منافقان را مأیوس می کند و خدعه ی آنان را با صفوف به هم فشرده ی امت اسلام برای همیشه ناکام می نماید.

معمار بزرگ انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی رحمه الله می فرماید:

«نماز جمعه که نمایشی از قدرت سیاسی و اجتماعی اسلام است، باید هرچه شکوهمندتر و پرمحتواتر اقامه شود. ملت ما گمان نکند که نماز جمعه یک نماز عادی است. نماز جمعه با شکوهمندی که دارد، برای نهضت کوتاه عمر ما یک پشتوانه محکم و در پیشبرد انقلاب اسلامی ما عامل مؤثر است.

ملت عظیم و عزیز با شرکت خود باید این سنگر اسلامی را هرچه عظیم تر و بلندپایه تر حفظ نماید تا به برکت آن، توطئه های خائنانه و دسیسه های مفسدان خنثی شود.»(۱)

۱۲ _ پیوند دهنده جناح ها:

نماز جمعه آیینی الهی است که شرط قبولی و صحت آن اخلاص و قرب الهی است. نمازگزاران روز جمعه اگر با هر نیت دیگری بخواهند در آن شرکت کنند، نه تنها بهره ی اخروی از آن نمی برند بلکه خود را به شرك (خفی) آلوده اند و در زمره ی مشرکان خواهند بود. از این رو نماز جمعه عامل خوبی برای پیوند و وحدت نیروهای فعال انقلاب است. در این روز، همه آنانی که عشق به اسلام، خدمت به انقلاب و مردم را دارند، در کنار هم جمع شده و خطیب جمعه با سخنان دلنشین و شیوای خود، اصول مشترك اسلامی را یادآور می شود و آنان را از لغزش و انحراف باز می دارد.

البته این اثر در صورتی جامه ی عمل می پوشد که خطیب جمعه اولاً در گفتار و رفتار خود بی طرفی را کاملاً مراعات کند و چون پدری مهربان دست محبت بر سر همه فرزندانش بکشد و ثانیا از پختگی و تجربه کافی در ارشاد و هدایت مردم برخوردار باشد.

۱۳ _ یکپارچگی نیروهای اسلام

این عبادت، به یکپارچگی مسلمانان بر محور عبادت و نماز، می انجامد و مایه ارعاب دشمنان اسلام و خنثی شدن شایعات و توطئه های تفرقه افکنانه آنان می باشد و گاهی نیز عدم حضور در نماز جمعه به معنی اعلان جهاد و مبارزه

۱- صحیفه نور، ج ۹، ص ۹۷.

بر ضـد حکومت حـاکم بود، چنانکه در داسـتان عاشورا می خوانیم که گروهی از شـیعیان در خانه «سـلیمان بن صـرد خُزاعی» جمع شدنـد و نامه ای خـدمت امام حسـین علیه السـلام فرسـتادند که در نامه آمـده بود: نعمان بن بشـیر والی بنی امیه بر کوفه، منزوی شده و ما در نماز جمعه ی او شـرکت نمی کنیم، و چنانچه بدانیم شـما به سوی ما حرکت کرده اید او را از کوفه بیرون خواهیم کرد.(۱)

۱۴ _ مرکزیت بسیج مردم

سنگر نماز جمعه، بهترین جای دعوت مردم به بسیج شدن برای جهاد و دفاع، حلّ مشکلات اجتماعی و یاری رسانی به دیگران است. این قـدرت عظیم مردمی که در نمـاز جمعه متجلّی می شود، همواره مورد توجه بوده و در صـدر اسـلام نیز، رسول خـدا صلی الله علیه و آله وسلم و امیر المؤمنین علیه السلام از مساجد و پس از خطبه ها، افراد را بسیج کرده و به جبهه های جهاد می فرستادند.(۲)

۲ _ آثار معنوی نماز جمعه

۲۱ _ نماز جمعه، معامله ای پرسود

نمـاز جمعـه، معـامله ای معنـوی و پر سـود اسـت؛ چـون از مصـادیق یـاد و ذکر خداونــد اسـت. خداونـد در قرآن می فرمایـد: «فاذکرونی اذکرکم؛(۳) مرا یاد کنید، تا شما را یاد کنم».

۲۲ _ نماز جمعه اوج خشوع و بندگی

۱- بحارالانوار، ج ۴۴، ص ۳۳۳ به نقل از تفسیر نمونه در ذیل آیه شریفه ی جمعه.
۲- پرتوی از اسرار نماز، محسن قرائتی، ص ۲۳۲، به نقل از جزوه ی نماز شکوهمند جمعه، از انتشارات موسسه در راه حق.
۳- بقره، ۱۵۲.

«فیلیپ حتی» دانشمند، محقق و استاد زبانهای سامی در دانشگاه «پرینستونه» می نویسد: «نماز جمعه ی مسلمانان از حیث جلال، شکوه، سادگی و نظم بر عبادت نصاری و یهود که فقط روزهای شنبه و یکشنبه در کلیسا و معابد خود جمع می شوند تفوّق و برتری دارد. در آنجا تمام نمازگزاران در صفوف منظم، در داخل مسجد صف بسته و سخنان امام را گوش می کنند، در حالی که علایم و آثار خشوع و خضوع در سیمای نمازگزاران چنان هویدا و آشکار است که عالیترین عواطف روحی را در قعر دلها و عمق ضمایر به جنبش در می آورد. این نماز پرشکوه (جمعه)، بزرگترین وسیله برای تجمّع مسلمانان گردیده است؛ به طوری که فرزندان صحرا و زادگان بیابان را در عصر حضرت رسول صلی الله علیه و آله وسلم که همگی برخوردار از روح انفرادی و سرشار از تبختر و بزرگ بینی بودند، کنار هم گرد آورد و حس برادری ایمانی را در خاطر آنها پرورش داد. این چنین مساجد و نماز، حکم میدانی را دارد که در آن غازیان اسلام (مجاهدان) به آیین و نظام ممارست (تمرین) کرده و به وحدت نظامی آشنا می شوند.(۱)

۲۳ _ نماز جمعه، درمان بیماری های روانی

علم و تکنولوژی در دنیای جدید، با همه ی مظاهر فریبنده اش هنوز نتوانسته است مشکل های روحی، روانی بشر را سامان دهی کند.

«کاراپمان» و دیگران به نوعی «روان درمانی تربیتی گروهی» پرداخته اند و برای افزایش بینش بیماران درباره ی مشکلات و انواع تضادهای روانی که دچار آن هستند و نیز مکانیسم های دفاعی که از آن ها استفاده می کنند، و اطلاعات و

۱- اسلام از نظرگاه دانشمندان غرب، ص ۲۳۲.

مهـارت هـای دیگری که بیماران روانی به کمک آن ها برای غلبه بر مشـکلات نیاز دارنـد، سـخنرانی های ارشادی ایراد کرده اند، بدیهی است که این نوع روان درمانی تربیتی گروهی، اساسا شبیه اثری است که خطبه های نماز جمعه برای درمان یا پیش گیری برخی مشکلات خفیف روانی ناشی از فشار زندگی، از خود باقی می گذارد.(۱)

نکته ی قابـل توجه این است که، روان درمـانی معمولاً پس از بروز بیماری روانی انجام می شود ولی نماز، بویژه نماز جمعه از دچار شدن فرد به بیماری روانی پیش گیری می کند و بدون شک، پیش گیری از درمان بهتر است.

۳ _ آثار اجتماعی نماز جمعه

۳۱ _ ایجاد اتحاد و همدلی

اسـلام، دین اجتمـاعی و نماز جمعه، مظهر اجتماع است. نماز جمعه نیایش برتر مؤمنان است. نماز جمعه، مظهر وحـدت جامعه ی ایمانی و نمایشـگاه قدرت و صلابت اهل ایمان است، با نماز جمعه است که همه ی اقشار، طبقات و اصناف جامعه، وحدت و یکپـارچگی خود را تجربه کرده، چهره ی خود را در آیینه ی اجتمـاع می بیننـد و بـا این اجتماع بزرگ توحیـدی دوشادوش یکـدیگر، با نیّت واحـد، برای یک مقصـد و به سوی یک قبله و یک جهت، به عبادت بر می خیزند و یاد خدا را در همیشه ی تاریخ زنده می دارند.

به تعبیر رهبر معظم انقلاب حضرت آیه اللّه خامنه ای:

نماز جمعه همان طوری که نامش هم نشان می دهد، نمازی است که ذکر

۱- نماز از دیدگاه دانشـمندان و متفکران، رحیم کارگر محمدیاری، ص ۶۴. قرآن و روانشناسی، ص ۳۶۳ / التحلیل النفسی و العلاج النفسی، ص ۲۰۹.

خـدا را با اجتماع مسـلمانان توأم تأمین می کنـد، این نماز تفاوت می کنـد با آن ذکر و یادی که تنها و در خلوت انجام بگیرد. در این نمـاز تن هـای مردم و دل هـای مردم در کنار یکـدیگر قرار می گیرد، لـذا به این نماز می گوییـد نماز وحـدت آفرین، حقیقت هم همین است.(۱)

۳۲ ـ محلی برای حل مشکلات

این که مردم یـک شـهر در یک جا اجتماع کننـد، در حالی که از عقیـده ی واحـد برخوردار بوده و عبادت واحـدی انجام می دهنـد، اهمیت فراوانی در حـل مشـکلات عمومی خواهـد داشت؛ به تعـبیر دیگر می توان محـل نمـاز جمعه را «شورای عمومی شهر» نام گذارد. از این اجتماع می توان در جهت حل مشـکلات شهر، کشور، منطقه و حتی جهان کمک گرفت و شعر تعاون و همدلی را با صدایی بلند سرود.

۳۳ ـ آموزش مستقیم و عمومی

از آثـار اجتمـاعی نمـاز جمعه، ایجـاد کلاس درسـی است به وسـعت یـک اجتمـاع بزرگ که امـام جمعه اسـتاد و آموزگار و نمازگزاران، شاگردان آن به شمار می آیند.

موضوع درس می تواند همه ی مسایل مهمی باشد که امت اسـلامی به آن نیاز دارند؛ مانند: مسایل اعتقادی، سیاسی اجتماعی، تاریخی و...

بی تردیـد قبول شـدگان این کلاس، عمل کنندگان به مضامین خطبه ها هسـتند. این کلاس با این وسـعت، با کم ترین هزینه و بیشترین آثار برپا می شود.

۱- مباحثی پیرامون نماز جمعه، ص ۵۱.

فصل پنجم: راه های تقویت نماز جمعه

اشاره

فصل پنجم: راه های تقویت نماز جمعه

با توجه به این که نماز جمعه مظهر و سمبل یک دین سیاسی ـ اجتماعی است و در گفتار و سیره ی امامان معصوم علیهم السلام و نیز فتاوای فقهای عظام نسبت به هرچه با شکوه برگزار شدن آن تاکیدات فراوان شده است، و هر جمعه در جای جای میهن اسلامی مان هزاران نفر در مراسم نماز جمعه شرکت می کنند، وجه رسانه بودن آن، هرچه بیشتر آشکار می گردد و این وجه رسانه ای نماز جمعه، ما را به توانایی های آن ـ که امید است متناسب با نیازهای جدید جوامع مسلمانان، به ویژه جوانان گردد ـ آشنا می کند، و لذا نقش خطیب جمعه و ستاد برگزاری نماز جمعه در تقویت این فریضه ی عبادی ـ سیاسی از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است. در ذیل به چند مورد از راه های تقویت نماز جمعه اشاره می گردد.

۱ ـ نقش آفرینی خطیب جمعه

اشاره

۱ ـ نقش آفرینی خطیب جمعه

خطبه ی نماز جمعه، نمودی از رسانه ی حقیقی اسلامی است و پیام های خاصی برای شرکت کنندگان در مسجد «جمعه» دارد. گوینده ی این پیام، یعنی خطیب جمعه، از نقش ویژه و مؤثر در این رسانه ی اسلامی برخوردار است. و از آن جا که توفیق نماز جمعه کاملاً وابسته به کارایی خطیب آن است، لذا هر تلاشی برای کارآمد کردن نماز جمعه، حول نقش محوری خطیب می چرخد و کار آمدی خطیب، موجب انسجام امت حزب الله در مصلاها خواهد شد.

۱۱ ـ داشتن اطلاعات کافی

یکی از راه های تقویت این فریضه ی دینی، اطلاع کافی و مفید خطیب

جمعه در خصوص مسایل اسلامی است؛ زیرا خطیب جمعه دعوت کننده مردم به سوی حق، برگزار کننده یک عمل عبادی و ارایه کننده اطلاعات مفید و ذی قیمت است. در نتیجه، بهتر است در جایگاه امامت جمعه از سخنرانان فصیح، با معلومات و دارای توانایی های کافی در امر ارشاد و هدایت، استفاده شود.

۱۲ _ به روز بودن خطبه ها

تغییر و تحولات اجتماعی، علمی و سیاسی موجود در جهان فعلی، شرایطی را برای انسان فراهم آورده است که فکر و ذهن او را کاملاً تسخیر کرده و جایی برای تفکر در مسایل حیاتی پیرامونش باقی نگذاشته است. از این رهگذر، خطیب نماز جمعه در عصر حاضر این وظیفه را دارد که در کنار دیگر مسایل، موضوعات و مسایل اجتماعی مهمی که جامعه با آن روبرو است را مورد بحث و بررسی قرار دهد. در خطبه ی نماز جمعه لازم است به بیان ناهنجارها در جامعه ی مدرن تهاجم فرهنگی و راه های مقابله با آن پرداخته، راه حل های مناسب و منطقی برای رویارویی با آن ها از منابع اسلامی ارایه گردد.

۱۳ _ ایجاد ارتباط مستحکم با مردم

ائمه ی محترم جمعه ارتباط خود را با مردم تقویت کنند؛ چرا که این ارتباط، موجب ازدحام مردم در مصلاهای نماز جمعه خواهد شد. مقام عظمای ولایت حضرت آیه اللّه خامنه ای (مدظله) در این مورد می فرماید:

بعضی از آقایان ممکن است در بعضی جاها فقط جمعه ها در جمع مردم حضور پیدا کنند و این موجب انقطاع از مردم می شود، و ممکن است در ایام هفته بعضی از آقایان سرگرم به کارهایی باشند که آنها را از مردم جدا

کند، این به نظر ما مصلحت نیست.(۱)

۱۴ _ وارد نشدن در صف بندی جناح ها

امامان جمعه نسبت به جناحهای موجود برخورد پدرانه داشته باشند و وارد نزاع ها و صف بندی های جناح های سیاسی نشوند تا این که همه ی جناح هایی که دلشان برای نظام مقدس اسلامی می تپد، امام جمعه را از خود بدانند. اگر جوّ بدین صورت حاکم گردد، ائمه ی جمعه مورد اعتماد جناح ها قرار خواهند گرفت و در حل معضلات سیاسی و اجتماعی بازوی پرتوان برای مسؤولان نظام خواهند بود.

۱۵ _ ساده زیستی

داشتن یک زندگی ساده و بی آلایش و دور شدن از زخارف دنیا، بسیار مناسب و سازگار با رسالت خطیب جمعه می باشد.

مقام معظم رهبری می فرماید:

امام جمعه نباید به دنیا آلوده بشود و امام جمعه نباید در زندگی، رفت و آمد و کارش جوری باشد که مردم مثلاً بگویند، آقا اهل دنیا و کاسب است این نباید باشد.(۲)

۱۶ _ به کارگیری فنون خطابه

شرکت کنندگان در نماز جمعه از اقشار مختلف جامعه هستند که توانایی ها و ظرفیت های پذیرش متفاوتی دارند، از این رو خطیب جمعه باید مطالب خود را با شیوه ای جالب و گیرا القا کند بدون اینکه موجب کسالت خستگی و بی حوصله گی آنان شود.

۱- گزارش دهمین گردهمایی سراسری ائمه جمعه، ص ۳۲.

۲- گزارش دهمین گردهمایی سراسری ائمه جمعه، ص ۳۴.

خوش ذوقی، بیانی شیوا و اطلاع از فنون سخنرانی ابزارهایی هستند که می تواند خطیب جمعه را در این امر یاری کند. خطبه های طولانی با مضامین خشک و بی روح، صوت یکنواخت و... تأثیر منفی بر حضور مردم در نماز

جمعه خواهد داشت.

۲ _ استفاده از فضا و امکانات مناسب

۲ _ استفاده از فضا و امکانات مناسب

اگرچه نماز جمعه تکلیفی الهی است که نمازگزاران فقط برای رضای الهی در آن شرکت می کنند اما فضاسازی و امکانات مناسب می تواند در استقبال مردم از آن تأثیر خوبی داشته باشد دستوراتی که در اسلام درباره ی نظافت نمازگزاران و محل نماز و رعایت شؤون مساجد وارد شده همگی این امر را تأیید می کنند. بنابراین مکان هایی که نمازگزاران را از سرما و گرما در فصول مختلف حفظ کند، استفاده از وسایل صوتی مناسب، عوض کردن فضا و چشم اندازهای اطراف مصلی و... حایز اهمیت خواهد بود.

نکته قابل ذکر این است که مورد یاد شده به معنای تجمل و تزیین غیرمعقول و اسراف و تبذیر نخواهد بود، زیرا این امر بازتاب معکوسی خواهد داشت، بلکه مقصود زیبایی و نظافت در عین سادگی است که روح معنویت را دوچندان می کند و فضای ملکوتی را افزایش می دهد.

۳ _ حضور کارگزاران نظام در صفوف نمازگزاران

۳ _ حضور کارگزاران نظام در صفوف نمازگزاران

حضور کارگزاران و مسؤولین نظام در صفوف نمازگزاران نشان از اهمیت نظام به این مراسم عبادی است، هم نشینی مدیران در جاهای مختلف و در میان نمازگزاران ارتباط مردم را با آنان آسان تر می کند و احساس خوبی در میان آنان ایجاد می کند. یکی از رسوم غلط که در محافل مذهبی یا اجتماعی رسم شده

است نشستن مسؤولین و مدیران در جایگاه مخصوص است، این عمل نه تنها اثر مثبتی ندارد بلکه ایجاد بدبینی می کند و موجب جدایی مردم با کارگزاران می شود.

۴ _ تبلیغات صحیح

۴ _ تبلیغات صحیح

تبلیغات در دنیای امروز اهمیت فراوانی دارد. جامعه کنونی آمادگی پذیرش اموری را دارند که بر روی آن تبلیغات صحیح شده باشد. در اسلام نیز دستورات خوبی درباره تبلیغات وجود دارد. بنابراین می توان با تبلیغ صحیح از سوی رسانه ها، بخصوص صدا و سیما زمینه استقبال مردم را از این آیین فراهم کرد. بهترین تبلیغ آن است که فواید و محسنات و آثار ترک آن بیان شود تا شوق و انگیزه در مخاطب ایجاد کند و به طور خودکار در این عمل عبادی شرکت کند. البته تبلیغات تنها وظیفه رسانه ها نیست بلکه نمازگزاران نیز می توانند با روشی نیکو ابتدا خانواده خویش و سپس فامیل و دوستان را به این عبادت دسته جمعی دعوت کنند.

۵ _ نظرخواهی از مردم

۵ _ نظرخواهی از مردم

نماز جمعه یک عبادت الهی است، و شرکت کنندگان به خاطر انگیزه های الهی و معنوی در آن شرکت می کنند، اما در عین حال رعایت برخی از امور، عامل مهمی در جهت حضور مردم در این عبادت می باشد. بنابراین، یکی از راه های تقویت نماز جمعه نظرخواهی از مردم است. این نظرخواهی می تواند در زمینه مهارت های امام جمعه، موضوع خطبه ها و مدت آن ها، افراد ستاد برگزار کننده نماز جمعه، فضا و محیط برپایی نماز جمعه و... باشد.

بدون شک ترتیب اثر به نظرات مردم، زمینه ی حضور گسترده تر آنان را فراهم می کند.

۶ _ داشتن تشکیلات اداری منسجم

۶ _ داشتن تشکیلات اداری منسجم

در دنیای پیچیده ی امروز موفقیت هر سازمان یا نهادی با داشتن تشکیلات منسجم مدیریتی میسّر است؛ از آن جمله مسأله شورای سیاست گذاری است که نیاز به یک تشکیلات قدرتمند با توان مدیریتی بالا دارد، تا از این طریق بتواند به ارزیابی عملکرد ائمه ی محترم جمعه بپردازد، و در صورت مشاهده ی هر گونه نقص یا کمبود در سریعترین زمان ممکن با انجام کار کارشناسی در جهت رفع نواقص و کمبودها گام مثبتی بردارد.

فصل ششم: نماز جمعه در تاریخ ایران

اشاره

فصل ششم: نماز جمعه در تاریخ ایران

زیر فصل ها

۱ _ دوره ی صفویه

۲ _ دوره ی قاجار

۳ _ دوره ی پهلوی

۴ _ دوره ی انقلاب اسلامی

۱ _ دوره ی صفویه

۱ _ دوره ی صفویه

در دوره ی صفویه که اوج اقتدار شیعه بود، علما از انزوا و گوشه نشینی بیرون آمده، این فریضه ی سیاسی و عبادی را اقامه می کردند. اطلاعات دقیق تر حکایت از آن دارد که نماز جمعه در دوره ی صفویان به تدریج در جامعه ی تازه شیعه شده ی ایران برپا گردید.

ظاهرا محقق کرکی نخستین کسی است که به جِد به این امر توجه کرده است، طبعا توجه این فقیه بزرگ جهان تشیع به امر نماز جمعه، نشانگر اهمیت نماز جمعه نزد دربار صفویه است.(۱)

۱- زمینه های تاریخی و آگاهی های کتابشناسی نماز جمعه، رسول جعفریان، ص ۲۶.

صفویان با آغاز حکومت رسـمی خود، در بکارگیری مناصب دینی؛ از قبیل مقام های صدر و یا شیخ الاسلامی همانند بسیاری از جهـات دیگر؛ از جمله تأسـیس مناصب اداری در چارچوب سـیاست های خود، از حکومت های پیشـین حاکم در منطقه؛ به ویژه دولت عثمـانی تأثیرپـذیری داشـتند. نمـاز جمعه در سراسـر کشور عثمـانی برگزار می شـد. هنگـامی که شـیعیان حکومت مسـتقلی ایجـاد کردنـد، منـاصب دینی خـود را نیز در سـطح قابـل توجهی شـکل داده، به اقـامه ی این فریضه ی الهی مبـادرت ورزیدند؛ لذا علما هم احساس کردند با اقامه ی نماز جمعه، نفوذ بیشتری می توانند داشـته باشـند، به این وسیله سیستم مطمئنی را برای اقامه ی حدود شرعی و احکام اسلام در اختیار داشتند و به اقامه ی آن اصرار می ورزیدند.(۱)

۲ ـ دوره ی قاجار

۲ ـ دوره ی قاجار

نمـاز جمعه اهمیت خـود را در دوره ی قاجـار از دست داد. زمـانی که روابـط علمـا بـا دولت نـادری به دلایـل مختلـف در هم ریخت، بـا همه همراهی قاجاریان این روابط رو به بهبودی کامل نگـذاشت و دوگانگی میان علما و قـدرت سیاسـی موجود در جامعه تشدید شد. انتخاب امام جمعه در حوزه ی حکومت باقی ماند، و طبعا ائمه ی جمعه در برابر علمایی قرار می گرفتند که رو در روی حکومت قرار داشـتند. نمونه این امر دفـاع امام جمعه تهران از حکومت اسـتبداد در برابر علمای مشـروطه خواه، در آغاز آن حرکت است. باید توجه داشت که امام جمعه تهران به هیچ روی در این مخالفت انگیزه ای شبیه انگیزه ی علامه

۱- زمینه های تاریخی و آگاهی های کتابشناسی نماز جمعه، رسول جعفریان، ص ۳۱، به نقل از فهرست کتاب خانه من، ج ۵، ص ۲۷۴.

شهید شیخ فضل اللّه نوری نداشت(۱).

۳ _ دوره ی پهلوی

۳ _ دوره ی پهلوی

در دوره ی پهلوی، ائمه جمعه اصولاً وابسته و آلت دست حکومت بودند، گرچه کسانی نیز یافت می شدند که مستقلاً اقامه ی جمعه می کردند و ارتباطی با حکومت نداشتند، نظیر:

۱ _ حاج آقا رحیم ارباب اصفهانی، از علمای برجسته ی در علم و عمل که از معاصران و معمّران بوده و در اصفهان اقامه ی نماز جمعه می کرد(۲).

۲ _ آیه اللّه مرحوم حاج سید محمد تقی خوانساری که از مراجع تقلید بوده و در دوران حیاتش در قم اقامه ی نماز جمعه می نمود(۳).

۳ _ حضرت آیت اللّه حاج شیخ محمدعلی اراکی (معروف به شیخ الفقهاء و المجتهدین) که در دوران حیات پر برکتش در قم اقامه ی جمعه می کرد(۴).

۴ _ دوره ی انقلاب اسلامی

۴ _ دوره ی انقلاب اسلامی

پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی به رهبری حضرت آیه اللّه العظمی امام خمینی رحمه الله این فریضه ی مهم اسلامی مجددا اِحیا شده، دستور برگزاری آن از سوی امام راحل صادر گردید؛ لذا در نخستین جمعه ی ماه مبارک رمضان سال ۱۳۹۹ ه .ق برابر با ۵ مرداد ۱۳۵۸، اولین نماز جمعه ی با شکوه و پر عظمت، در تاریخ ایران زمین، با شرکت بیش از یک میلیون نفر از مردم مسلمان روزه دار تهران در گرمای شدید تابستان به امر امام رحمه الله و به

۱- زمینه های تاریخی و آگاهی های کتاب شناسی نماز جمعه، ص ۳۲.

۲- یک بررسی تحقیقی و استدلالی پیرامون نماز جمعه، سیداسماعیل مرعشی، ص ۵۱.

۳- یک بررسی تحقیقی و استدلالی پیرامون نماز جمعه، سیداسماعیل مرعشی، ص ۵۱.

۴- هزار و یک نکته درباره ی نماز، حسین دیلمی، نکته ی ۵۰۳.

امامت و پیشوایی رزمنده ی نستوه مجاهد کبیر مرحوم آیه اللّه طالقانی در دانشگاه تهران مرکز علم و سازندگی، با شکوه و جلوه ی خاصی برگزار گردید.

بعد از ارتحال امام راحل و پر کشیدن روح بلند ایشان به دیار باقی، سکّان هدایت انقلاب به دست با کفایت آیه اللّه العظمی خامنه ای افتاد، ایشان نیز با توجه به نقش نمازهای جمعه پیوسته بر اهمیت این فریضه ی مهم تأکید و مردم را به شرکت هرچه بیشتر و گسترده تر در آن ترغیب نمود. در تهران از ابتدای انقلاب تا اوایل مرداد سال ۸۰ تعداد ۱۱۴۲ نماز جمعه بدون وقفه در تهران برگزار شد(۱). هم اکنون نیز با لطف و عنایت خداوند متعال در تمام شهرهای ایران اقامه ی نماز پرشکوه جمعه ادامه دارد. هم اینک ۴۴۲ امام جمعه در مناطق مختلف کشور، همزمان نماز جمعه را اقامه می کنند.(۲)

بنیانگذار جمهوری اسلامی در مورد اقامه ی این نماز عبادی، سیاسی سخنی شنیدنی دارد، ایشان می فرماید:

یکی از مهم ترین چیزهایی که در این انقلاب حاصل شد، قضیه نماز جمعه است که در زمان سابق در بین ما مطرود، و در بین اهل سنت به طور دلخواه نبود و غالبا تحت نفوذ قدرت ها انجام می گرفت که بحمدالله در این نهضت، نماز جمعه با محتوای حقیقی آن تحقق یافت، و آقایان باید با سفارش به مردم و نسل های آینده به این مسأله اهمیت بدهند که نماز جمعه

۱- روزنامه ی انتخاب، مورخ ۴/۵/۸۰ به نقل از آقای مقصودی مسؤول ستاد برگزاری نماز جمعه ی تهران.

۲- روزنامه جمهوری اسلامی، ۳۰/۴/۸۰، به نقل از آقای تقوی رییس شورای سیاستگذاری ائمه ی جمعه.

در رأس همه امور است و مردم را مجتمع کنند که در این امر خللی وارد نشود.(۱)

فصل هفتم: نماز جمعه در جهان امروز

اشاره

فصل هفتم: نماز جمعه در جهان امروز(۲)

زیر فصل ها

۱ ـ قاره ی آمریکا

۲ ـ قاره اروپا

۳ ـ قاره افریقا

۴ ـ قاره آسیا

نتیجه گیری و پیشنهاد:

۱ ـ قاره ی آمریکا

۱۱ ـ آرژانتین

تاریخ برگزاری نماز جمعه در آرژانتین، به اولین سال های مهاجرت مسلمانان به این کشور باز می گردد که توسط اهل سنّت برگزار شد.

اما نماز جمعه ی شیعیان در «بوئنوس آیرس، از اول رمضان سال ۱۳۶۸ شمسی، به دنبال اعزام نماینده از سوی جمهوری اسلامی ایران به آنجا برگزار گردید.

۱۲ ـ برزیل

در برزیل حدود سی مسجد، حسینیه و مرکز اسلامی وجود دارد که به غیر از دو مسجد، یک حسینیه و یک مرکز اسلامی بقیه عموما در اختیار برادران اهل سنت قرار دارد و شیوخ اعزامی از عربستان سعودی و مصر و لبنان، خطبه های نماز جمعه را ایراد می کنند و به طور کلی از طرح مباحث سیاسی اجتناب ورزیده، به تناسب موضوعات هفته، مطالب عقیدتی و اخلاقی را تبیین

۱- امام در سنگر نماز تبیان هفتم، ص ۱۶۶، صحیفه نور، ج ۱۷، ص ۱۵۱.

۲- مطالب این فصل برگرفته از کتاب «مباحثی پیرامون نماز جمعه» است، کاری از دبیرخانه ی مرکزی ائمه ی جمعه، چاپ اوّل، بهار ۱۳۷۱.

می نمایند. از چهار مرکز شیعه، در حال حاضر، تنها در مسجد علی بن ابی طالب علیه السلام شهر کورتیبا نماز جمعه اقامه می شود که هر هفته بین ۵۰ تا ۱۰۰ نفر شرکت کننده دارد.

۲ _ قاره اروپا

۲۱ _ ایرلند _ دوبلین:

مرکز اصلی تجمع مسلمانان ایرلند، مرکز اسلامی و مسجد دوبلین است که تنها مرکز اسلامی ثبت شده در این شهر می باشد و عملاً تمام امور مسلمان ها از طریق این مرکز انجام می گیرد.

نماز جمعه هر هفته با حضور جمعی از مسلمانان که تعداد آنان تقریبا بین سیصد تا چهارصد نفر است، برگزار می گردد و به طور معمول خطبه های نماز جمعه به زبان های عربی و انگلیسی توسط امام جمعه ایراد می شود که در آنها بیش از مسایل سیاسی، به مسایل عبادی و عقیدتی پرداخته می شود. در بیشتر موارد نیز خطیب جمعه از روی نوشته ای که در اختیار دارد خطبه ها را قرائت می نماید و در موارد معدودی به مسایل سیاسی جهان اسلام؛ نظیر موضوع رژیم اشغالگر قدس، آوارگان فلسطینی و... به صورت کوتاه اشاره می گردد.

۲۲ _ هلسینکی _ نروژ:

نماز جمعه در هلسینکی توسط جامعه ی اسلامی ترکهای تاتار در مسجد هلسینکی برگزار می شود. امام جمعه این کشور از ترکیه اعزام می گردد. تقریبا یکصد نفر در هر نماز جمعه شرکت می کنند که شامل مسلمانان ترک تاتار، عرب، پاکستانی و آسیای خاوری می باشند.

جماعت مسلمانان ترک از هر گونه فعالیت سیاسی شدیدا امتناع می ورزند

و بـدین سـبب در نماز جمعه اصـلاً مسایل سیاسـی مطرح نمی گردد. امام جمعه تنها اقـدام به قرائت نوشـته ای، آن هم به زبان ترکی استانبولی در مورد مسایل اخلاقی و عقیدتی می نماید.

۲۳ ـ بلژیک ـ بروکسل

در کلیه مساجـد بروکسـل، به طـور مجزا مراسم نمـاز جمعه برگزار می گردد. بر اسـاس جمعیت منطقه ای و وضـعیت مسـجد، تعداد نمازگزاران بین ۵۰ تا ۲۰۰ نفر متفاوت است و تنها در مسـجد بروکسل (وابسته به عربستان) تعدادی بین ۳۰۰ تا ۵۰۰ نفر شرکت می کنند که اکثرا افراد دیپلمات و کارکنان سفارت خانه های کشورهای اسلامی در آن حضور دارند.

خطیبان جمعه به علت جوّ بدی که در مساجد حاکم است و با توجه به وابسـتگی اکثر مساجد به کشورهای متبوع خود، عموما به ذکر دعا، صـفات پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم و مسایل مذهبی عام و دیکته شده از طرف حکّام کشورها پرداخته، برخی نیز به تعریـف و تمجیـد و قـدردانی از رؤسـای کشـور خود می پردازنـد و چنـانچه مناسـبتی دینی در بین باشـد، در اطراف آن صحبت می کنند.

در این میان، تنها متولیان مسـجد امام علی علیه السـلام (متعلق به ترکها) به نحو سیاسـی با مسایل برخورد می کننـد و در خطبه های نماز جمعه و نمازهای یومیه ـ که گاهی اوقات با آمدن یک امام از ترکیه به دعوت ترکهای فارسـی زبان مقیم بروکسـل صورت می پـذیرد ـ به تجزیه و تحلیل مسایل سیاسـی روز پرداخته می شود. تعـداد افراد شـرکت کننـده در نماز جمعه ی این مسجد بین ۳۰ تا ۷۰ نفر بوده و در نمازهای یومیه ۷ الی ۸ نفر می باشند.

۲۴ ـ سوئد

تعـداد مسـلمانان مقیم این کشور در حـدود یک صـد هزار نفر برآورد گردیـده است که حدود ۹۸ درصـد آنان از کشورهای اسلامی به این کشور مهاجرت کرده اند.

مسـلمانان ساکن سوئد در اغلب شـهرهای بزرگ این کشور با تشـکیل انجمنها و سازمانهای کوچک گردهمایی هایی داشته و اغلب با اجاره ی یک محل کوچک (به عنوان مسجد) مبادرت به برگزاری نماز جمعه و دیگر مراسم می کنند.

بیشترین مساجـد (سـالن) سوئـد مربوط به ترکهـا بوده و یک سازمان سراسـری، تحت نظارت غیر مسـتقیم دولت ترکیه با اعزام روحانیون ترک، مبادرت به برگزاری نمازهای جمعه با محتوای از قبل تعیین شده و مکتوب برای خواندن خطبه ها می نماید.

۲۵ _ ایتالیا _ میلان

نماز جمعه در شـهر میلان هر هفته در دو محل برگزار می گردد که در یکی از آنها حدود ۳۰۰ نفر و در دیگری بیش از ۱۰۰ نفر اجتماع می کنند. خطیبان جمله، به طور عموم غیر روحانی و از اعراب مقیم ایتالیا بوده و به صورت نوبتی به ایراد خطبه می پردازند.

خطیب جمعه که غالبـا بـا متن از پیش نوشـته شـده خطبه هـا را ایراد می کنـد، بیشتر در خصوص رعـایت تقوا، رعایت حجاب اسلامی زنان و مصرف گوشت های ذبح شرعی شده و در مسایل سیاسی و اجتماعی عموما به مسأله مبارزات فلسطین و مبارزه مردم افغانستان اشاره می نماید.

۲۶ _ آلمان _ مونیخ

مسلمانان، بویژه ترکها دارای مساجد و مراکز اسلامی متعددی هستند که در

برخی از این مرا کز نماز جمعه برگزار می گردد، و به علت عدم تمرکز مکانهای نماز جمعه و پراکندگی مسلمانان، تعداد شرکت کنندگان در آن کم می باشد که می توان گفت حداکثر جمعیت شرکت کننده ۳۰۰ نفر است. در شهر مونیخ در بیش از ۶ مرکز اسلامی نماز جمعه برگزار می گردد، و موضوع خطبه های نماز جمعه بیشتر پیرامون مسایل اخلاقی و مذهبی می باشد.

۳ _ قاره افریقا

۳۱ _ کنگو _ برازاویل

نماز شکوهمند جمعه هر هفته در ۴ مسجد از ۶ مسجد شهر برازاویل (پایتخت کنگو) مستمرا برگزار می گردد. در این نمازها ائمه ی جمعه از طرح مسایل سیاسی در خطبه ها کاملاً۔ اجتناب می ورزند. در این مورد بر طبق سنت دیرینه نه تنها از طرح مسایل سیاسی خودداری می شود، بلکه به مشکلات عدیده ی جهان اسلام و مسلمان ها نیز اشاره نمی گردد.

خطبه ها به زبان عربی و معمولاً ده دقیقه بیشتر طول نمی کشد و اکثر مستمعان نیز آشنایی با زبان عربی ندارند؛ بدین جهت حق مطلب در ارتباط با این فریضه ی مهمّ و سازنده ادا نمی گردد. شایان ذکر است در سخنان قبل از خطبه ها نیز علی الاصول بر مسایل عبادی و احکام فردی تأکید می گردد. اخیرا به بیان جنبه های اجتماعی اسلام نیز عنایت کرده و اقبالی از خود نشان داده اند.

۳۲ _ الجزایر

نماز جمعه در تمامی مساجد شهرها بدون استثنا برگزار می گردد که با استقبال بسیار گسترده ی مردم، بویژه قشر جوان روبرو می شود. قبل از حوادث ۵ اکتبر سال ۱۹۸۸، محتوای خطبه های نماز توسط وزارت امور دینی تهیه و

تنظیم می شد، ولی پس از آن و با توجه به سیاست فضای باز و اصلاحات موجود، حضور مردم در نمازهای جمعه گسترده تر شد، به طوری که در بعضی از مساجد پایتخت جمعیت به اندازه ای می رسید که تمامی خیابان های اطراف مساجد بسته می شد و خطیبان جمعه در خطبه های خود به مسایل اعتقادی و اخلاقی و نیز طرح مطالب سیاسی، عقیدتی و اجتماعی می پردازند.

شایان ذکر است که حضور زنان و دختران بسیار گسترده و مشهود است. همچنین همانطور که سخنرانی قبل از خطبه های نماز جمعه در جمهوری اسلامی ایران متعارف است، در بعضی از مساجد که امامان آن از شخصیت های دینی برجسته می باشند، دروس اعتقادی و اخلاقی قبل از خطبه ها ایراد می شود.

۳۳ _ سودان

نماز جمعه در کلیه شهرها، از جمله پایتخت «خارطوم» با استقبال بسیار چشمگیر مردم روبه رو است.

در روز جمعه همانند عید، مردم با لباس های سفید، تمیز و عطرهای محلی از صبح خود را برای نماز جمعه آماده می نمایند. بیان مطالب عقیدتی و سیاسی نیز به لحاظ آزادی نسبی در نمازهای جمعه ارزنده و ستودنی است. سلامت جامعه، حصارهای قوی اسلامی، سیستم مذهبی و حبّ شدید به اهل بیت علیه السلام همواره حافظ جهت گیری صحیح اسلامی در این کشور بوده است.

۳۴ _ کنیا

نماز جمعه در اکثر مساجد کنیا برگزار و غالبا زیر نفوذ عربستان سعودی می باشد. مسجد جامع نایروبی مرکز اصلی برگزاری نماز جمعه در این شهر می باشد که هر هفته با شرکت ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نفر از مسلمانان (اکثریت اهل

تسنن) برگزار می گردد. مسایل طرح شده در خطبه های نماز بیشتر حمد و ثنای الهی است و چند دقیقه بیشتر به طول نمی انجامد. همچنین طرح مسایل سیاسی کمتر صورت می گیرد.

۴ _ قاره آسیا

۴۱ _ ژاپن _ توکیو

برنامه ریزی نماز جمعه در توکیو در دست مرکز اسلامی ژاپن می باشد که مستقیما توسط رژیم عربستان سعودی اداره می گردد. امامان جمعه عمدتا عرب زبان و توسط وزارت امور مذهبی عربستان منصوب گشته و با نظارت سفارت آن کشور در توکیو ادای وظیفه می نمایند. خطبه ها به زبان عربی قرائت می گردد که توسط مترجم به زبان های انگلیسی و ژاپنی نیز ترجمه می شود.

تعداد شرکت کنندگان به طور معمول ۳۰۰ نفر است که اکثر قریب به اتفاق آنها هندی، پاکستانی، بنگلادشی، عرب و دیپلمات های سفارتخانه های مسلمان؛ از جمله سودان، کویت، امارات، مصر، بنگلادش، پاکستان، جمهوری اسلامی ایران و... می باشند. تعداد ژاپنی ها بیش از ۱۰ تا ۱۵ نفر نمی باشند.

۴۲ _ پیشاور پاکستان

در شهر پیشاور مرکز استان سرحد ۱۲ مسجد مخصوص شیعیان وجود دارد که ۹ مسجد نوعا از امام جماعت و نمازگزار بی بهره است.

محتوا و مضمون خطبه های نماز جمعه و جماعات شیعیان پاکستان به کلی همانند مضمون خطبه های نماز جمعه و جماعات در ایران بوده و هم اینک نماز جمعه در محل قتلگاه شهید علامه عارف حسینی با تعداد تقریبی ۳۰۰ نمازگزار به امامت حجت الاسلام عرفانی و گاهی آقای کبیری اقامه می گردد.

مراسم نماز جمعه اهل تسـنن نیز از لحاظ کمی و کیفی متنوع می باشـد. در تمامی مساجد اهل سـنت نماز جمعه برقرار است و همین امر بـاعث عـدم حضور جمعیت کـثیر در یـک منطقه می شود؛ به طوری که بیشـترین رقم نمـازگزار در مساجـد معروف پیشاور از دو هزار نفر تجاوز نمی کند.

۴۳ _ سریلانکا

بر طبق سرشماری سال ۱۹۸۱ در حدود ۶/۷٪ از جمعیت ۰۰۰/۶۰۰/۱۶ نفری سریلانکا را مسلمانان تشکیل می دهند.

قریب به ۸۰٪ از مردان مسلمان و مکلف در سریلانکا هر هفته در نماز جمعه شرکت دارند. گفتنی است زنان در نماز جمعه ی سریلانکا شرکت نمی کنند.

نحوه ی ایراد خطبه ها، با توجه به مهارت خطبا متفاوت است. برخی متن از پیش تهیه شده ای را قرائت می کنند و برخی دیگر نیز بدون استفاده از نوشته به سخنرانی می پردازند.

موضوعـات مورد بحث در سـخنرانی عمومـا سیاسـی نبوده و در اشـاره به موضوعـات روز نیز جـانب احتیاط رعایت می گردد. مطالب مورد بحث غالبا مطابق با ماه ها، ایام و مناسـبت هایی که از نظر اسـلامی مهم تلقی می گردنـد، انتخاب می شوند و در کوتـاه سـخن، کیفیت خطبه هـا تـا میزان بالایی عبادی می باشـد، و لیکن این به معنی خالی بودن محتوای نماز جمعه از مسایل سیاسی نیست.

در مـوارد متعـدد، در طـول سـال هـای پس از پیروزی انقلاـب اسـلامی ایران، نمازهـای جمعـه در کلمبـو و برخی نقـاط دیگر سریلانکا چه از جانب هواداران انقلاب و چه از جانب مخالفان آن به شدّت رنگ سیاسی به خود گرفته است.

۴۴ _ حیدرآباد هندوستان

در شهر حیدرآباد، در دو مسجد متعلق به اهل تشیع و در بسیاری از مساجد اهل تسنن نماز جمعه برگزار می شود، لیکن به جز طرح یک سلسله مباحث اعتقادی، آن هم در حد مسایل تکراری، به هیچ وجه مباحث سیاسی روز طرح نمی شود؛ زیرا امامان منتخب برای اقامه ی جمعه و جماعات از معلومات علمی، اسلامی و اطلاعات اجتماعی، سیاسی چندانی برخوردار نیستند. همین امر باعث شده است که تعداد برگزار کنندگان نماز جمعه به صورت پراکنده و با حداقل جمعیت بوده و حداکثر شرکت کنندگان در هر نماز بیش از یکصد نفر نباشد.

۴۵ _ قطر

نماز جمعه در تمامی مساجد شهرهای کشور قطر اقامه می شود. با توجه به این که اکثریت قریب به اتفاق مردم، اهل تسنن بوده و قایل به حفظ فاصله در محل برگزاری نمازهای جمعه نیستند، لذا در همه ی مساجد، نماز جمعه به امامت امام جماعت نمازهای یومیه برگزار می شود.

نمازگزاران اهل تسنن به همراه خانواده، نماز جمعه را در نزدیکترین مسجد محل سکونت خود اقامه می کنند. اکثر مطالبی که در خطبه های نماز جمعه توسط ائمه ی جمعه مطرح می شود عقیدتی بوده و کمتر مسایل سیاسی روز در این خطبه ها مطرح می شود و اگر مسأله ای نیز در این زمینه طرح شود، دیکته شده از طرف حکومت می باشد.

۴۶ _ فیلیپین _ مانیل

در مانیل پایتخت فیلیپین تنها دو مسجد وجود دارد به نام های: گلدن ماسک و مهارلیکا. تعداد شرکت کنندگان در گلدن ماسک به طور متوسط

حدود ۷۰۰ نفر و مسجد مهارلیکا ۳۰۰ نفر می باشد. به طور سنتی دو خطبه قبل از نماز توسط امام مسجد خوانده می شود، بندرت قبل از نماز جمعه سخنران وجود دارد.

به طور معمول امام جمعه در خطبه وارد بحث سیاسی نمی شود. البته در شهرهای مسلمان نشین جنوب فیلیپین شرکت مردم در نماز جمعه وسیع تر است و اکثر مسلمان ها در این مراسم شرکت می کنند و جوّ مذهبی در این شهرها؛ بویژه شهر مراری در جنوب فیلیپین نسبتا مشهود است.

در پایتخت فیلیپین، نماز جمعه به دو زبان انگلیسی و محلی فیلیپینی به سمع حضار می رسد، در ضمن سفیران و دیپلمات های کشورهای اسلامی نیز گاهی در مراسم نماز جمعه شرکت می کنند.

۴۷ _ عمان

در کشور عمان حدود ۲۰۰۰ مسجد کوچک و بزرگ وجود دارد که از طرف دولت عمان برای هر مسجد یک امام جماعت تعیین گردیده است.

اکثر جمعیت ۵/۱ میلیونی کشور عمان پیروان مذهب اباضی یا اباضیه می باشند که جمعیتی حدود ۶۰ درصد را تشکیل می دهند و مفتی اعظم آن شیخ احمد الخلیلی است که نمازهای جمعه را در مسجد جامع قابوس برگزار می نماید. مراسم نماز مستقیما از رادیو و تلویزیون عمان پخش می گردد.

به طور کلی، در مساجد بزرگ شهر مسقط نمازهای جمعه برگزار می شود که اکثرا متن خطبه های نماز از طرف وزارت مربوطه برای مدت ۳ ماه از قبل تهیه و در اختیار ائمه ی جمعه قرار می گیرد. متن خطبه های تهیه شده خیلی کوتاه و بیش از ۴ صفحه نمی باشد.

در کشور عمان شرکت مردم در نمازهای جمعه چشمگیر است و مساجد

بزرگ این شهر به طور کامل از جمعیت پر می شود و در بیرون یکی از مساجد اهل سنت که به نام مسجد زواوی معروف است، با ایجاد سایبان، جای خاصی را برای شرکت کنندگان تعبیه می نمایند.

بیان و ابراز مطالب سیاسی در تمامی دو خطبه به طور کلی ممنوع است. شایان ذکر است که رادیو و تلویزیون از ساعت ۱۱ صبح تمامی برنامه های عادی خود را قطع کرده و سخنرانی های مذهبی و اخلاقی پخش می نماید.

همان گونه که ذکر شد، شرکت مردم در نمازهای جمعه و جماعت چشمگیر بوده و برای آن اهمیت به سزایی قایل هستند.

نتیجه گیری و پیشنهاد:

نتیجه گیری و پیشنهاد:

آنچه که از برگزاری نماز جمعه در کشورهای مختلف استنباط می شود عبارت است از:

۱ _ نماز جمعه در اکثر کشورها به صورت عبادتی خشک و بی روح درآمده است که در آن خطیب جمعه مطالبی از پیش نوشته شده را که متناسب با مسایل روز نیست را به مخاطبان القا می کند، و نمازگزاران نیز چون خطبه ها را در جهت نیازهای خود احساس نمی کنند، به تدریج رغبت خود را از دست می دهند و نهایت آن خلوت شدن نماز جمعه هاست.

۲ _ گزینش و انتخاب بسیاری از ائمه جمعه در دست یک یا دو کشور اسلامی است که حکومت آن بیشتر در فکر منافع خاصی است تا منافع اسلام و مسلمین.

بنابراین امام جمعه های اکثر این کشورها از ضعف های جدی برخوردارند، و همین عامل تمام فعالیت ها و آثار دیگر این عبادت سیاسی را تحت شعاع

قرار می دهد. از این رو با توجه به استنباط های بیان شده، پیشنهاد می شود که جمهوری اسلامی نیز در اداره نماز جمعه های کشورهای غیراسلامی فعالیت بیشتری نماید و با آموزش و ارسال ائمه جمعه ها به این کشورها، روح تازه ای در این عبادت اصیل اسلامی ایجاد نماید.

فصل هشتم: نماز جمعه در کلام بزرگان نظام

اشاره

فصل هشتم: نماز جمعه در کلام بزرگان نظام

زیر فصل ها

الف: امام راحل رحمه الله

ب: مقام معظم رهبری

ج: مرحوم آیت اللّه طالقانی

د: حجه الاسلام و المسلمین هاشمی رفسنجانی

ه: حجه الاسلام و المسلمین خاتمی رییس جمهور

و: حجه الاسلام و المسلمین کروبی رییس مجلس

الف: امام راحل رحمه الله

۱ _ امامان جمعه و تقویت نظام

علمای اعلام هم در هرجا که هستند، و خصوصا ائمه ی جمعه ها که با گروه های زیادی سر و کار دارند، باید توجّه کنند که در گفتارشان، در رفتارشان همه چیز اسلامی باشد و خدای نخواسته یک مطلبی که فرض کنید که یک استاندار را در محل خودش تضعیف می کند، قوه ی قضائیه را در محل خودش تضعیف می کند. از اینها احتراز کنند که الآن ما محتاج به این هستیم که در کشورمان آرامش باشد.(۱)

۲ _ نماز جمعه؛ عنایت حق تعالی به جمهوری اسلامی

از آن جمله از نماز جمعه و جماعت که بیانگر سیاسی نماز است هرگز غفلت نکنند، که این نماز جمعه از بزرگترین عنایات

حق تعالی بر جمهوری اسلامی ایران است.(۲)

۳ _ سیاسی بودن نماز جمعه

همین نماز جمعه ای که در زمان طاغوت نمی شد درست بجا بیاورند، گاهی

۱- صحیفه نور، ج ۱۶، ص ۲۴۶.

۲- از وصیت نامه سیاسی الهی حضرت امام، صحیفه نور، ج ۲۱، ص ۱۷۳۰.

آهسته در داخل یک مسجدی نماز را می خواندند، در صورتی که وضع نماز جمعه این نبود، وضع نماز جمعه این است که حالا ـ انجام می گیرد... نماز جمعه، یک اجتماع سیاسی در عین حالی که عبادت است. در خطبه ی نماز جمعه باید مسایل سیاسی روز طرح بشود، گرفتاری های مسلمان ها طرح بشود.(۱)

۴ ـ ترویج سنّت سیاسی ـ الهی

شما آقایان به این نماز جمعه اهمیت دهید. این هم از برکات جمهوری اسلامی است که این سنّت سیاسی ـ الهی ترویج شود؛ به طوری که تمام خارجی ها متوجه آن شده اند، که امیدواریم انشاءاللّه باقی بماند.(۲)

۵ ـ ائمه جمعه و ارتباط با مردم

ائمه جمعه و جماعات ایدهم الله تعالی در خطبه ها و منابر و سایر گویندگان کوشش فرمایند که آرامش در کشور برقرار باشد و از هر سخنی که موجب نگرانی مردم و تفرقه شود خودداری نمایند و مردم را در پشتیبانی از ملت و تمام ارگان های جمهوری اسلامی و نهادهای انقلابی و قوای مسلح و مردمی تشویق فرمایند.(۳)

۶ ـ ائمه جمعه و تهذیب نفس

آنها (ائمه جمعه) باید انشاءالله به مقام عالی تهذیب برسند و مردم را هم دعوت به این مطلب بکنند. تمام آن مسایلی که در اسلام است، حتی مسایل سیاسی اش مسایل تهذیبی است، برای درست کردن آدم است. ما نباید همه

۱- صحیفه نور، ج ۹، ص ۱۳۶.

۲- صحیفه نور، ج ۱۶، ص ۲۴۸.

۳- امام در سنگر نماز، ص ۱۵۵.

مسایل را حالا دنبال مسایل سیاسی قرار بدهیم. باید همه مسایل را دنبال مسایل اسلامی و خصوصا این وجه تهذیب مردم [قرار بدهیم].(۱)

ب: مقام معظم رهبری

ب: مقام معظم رهبری

۱ ـ امام جمعه باید به مردم خط بدهد، مردم نباید به امام جمعه خط بدهند، البته امام جمعه خط اصلی خودش هم همان خواستهای مردم است؛ یعنی خواستهای حقیقی مردم و نیازهاهی مردم.(۲)

۲ ـ نماز جمعه سمبل است. نماز جمعه یک واجب سمبلیک هست، یک سمبل است، رمز است. نشان دهنده ابعاد گوناگون است، اولاً نماز است؛ یعنی ذکر خد است، یاد خداست، جهت دهنده به زندگی اجتماع و فرد است.(۳)

۳ ـ امام جمعه، زبان گویای اسلام است؛ امام جمعه که رمز نماز جمعه است، باید به سلاحی تکیه کند، باید عصای خود را سلاحی قرار بدهد و در مقابل مردم بایستد و اساسی ترین، لازم ترین و اصلی ترین مسایل را در اجتماعی بزرگ، از زبانی ایمن و مورد اطمینان با مردم در میان بگذارد.(۴)

ج: مرحوم آیت اللّه طالقانی

۱ ـ نماز جمعه؛ وصف توحید

نماز جمعه مظهر کاملی است از صف توحیدی تمام ملت های مسلمان، و

۱- امام در سنگر نماز، ص ۱۵۰.

۲- مباحثی پیرامون نماز جمعه، ص ۴۰.

۳- مباحثی پیرامون نماز جمعه، ص ۴۶.

۴- مباحثی پیرامون نماز جمعه، ص ۴۶.

در عین حال آگاهی، تنبه، هوشیاری، افشا کردن دسایس دشمن و مطلع کردن همه مسلمان ها به وظایف و مسؤولیت هایی که دست کم در مدت یک هفته در پیش دارند.(۱)

۲ _ نماز جمعه؛ عامل آگاهی به مردم

نماز جمعه صف عبادت، صف حق پرستی، صف روابط قلوب و وجدان های بیدار خداپرستان، در عین حال صف نظام، صف جنگ، صف فرماندهی و فرمانبری. از این جهت برای امام جمعه شرایط خاصی قایلند که هم بتواند فرماندهی کند، هم بتواند آگاهی بدهد و از حوادثی که در پیرامون کشورهای اسلامی و جامعه ی مسلمان ها، دسیسه های زیرپرده است، مسلمانان را آگاه کند.(۲)

د: حجه الاسلام و المسلمین هاشمی رفسنجانی

نماز جمعه، محور وحدت

نماز جمعه باید جوری باشد که حتی الامکان محور وحدت باشد، این ممکن است. مثلاًـ خود امام جمعه از لحاظ فهمی بالأخره در یک جریانست. توی هر دو جریان نیست، اما کیفیت برگزاری نماز جمعه باید آن جوری باشد که مردم آنجا بتوانند بیایند، همه مردم وقتی که وارد می شوند آنجا، احساس نکنند که اینجا دکان است برای یک جریانی.(۳)

۱- مباحثی پیرامون نماز جمعه، ص ۱۶۸.

۲- مباحثی پیرامون نماز جمعه، ص ۱۶۸.

۳- مباحثی پیرامون نماز جمعه، ص ۶۲.

ه: حجه الاسلام و المسلمین خاتمی رییس جمهور

ه: حجه الاسلام و المسلمین خاتمی رییس جمهور

۱ _ امام جمعه سخنگوی حکومت اسلامی است و باید هر اظهار نظری که می کند مبتنی بر اطلاعات دقیق، زمان شناسی و آگاهی درست باشد، تا همه، حتی غیر مؤمنان احساس کنند که در نماز جمعه حرف اساسی نظام بیان می شود و بدان رغبت یابند.(۱)

۲ _ در حکومت اسلامی نماز جمعه فراتر از اختلاف سلیقه هاست؛ زیرا مخاطب نماز جمعه، مؤمنان هستند و باید آنها به این پایگاه مهم احساس تعلق کنند و آن را از خود بدانند.(۲)

و: حجه الاسلام و المسلمین کروبی رییس مجلس

نماز جمعه و معرفی متفکرین برجسته

ما باید اسلام مترقی، اسلام معتقد به حفظ کرامت انسانها و حقوق مردم، و اسلامی که حضرت امام خمینی رحمه الله، حضرت آیت اللّه خامنه ای و نظریه پردازان و متفکران برجسته ای؛ چون شهید مطهری معرِّف آن بودند را از تریبون نماز جمعه معرفی کنیم(۳)...

۱- روزنامه انتخاب، ص ۲، مورخ ۴/۵/۸۰.

۲- روزنامه انتخاب، ص ۲، مورخ ۴/۵/۸۰.

۳- روزنامه همشهری، ص ۲، مورخ ۲۴/۴/۸۰.

ص:۷۵

بخش دوم: برگزیده ی ادب فارسی

اشاره

بخش دوم: برگزیده ی ادب فارسی

سفید است

* متون ادبی

حضور سبز

جمعه ها وقت نماز، وقتِ حضوری سبز است تا ظهور را به انتظار بنشینی. صبح دمان که از عطر ندبه معطر شده ای و ندبه کنان یار غایب را به ظهور طلبیده ای و چون نی مهجور نالیده ای و شراب «اَیْنَ» نوشیده ای، همچو دانه ی تسبیح به رشته ی نمازگزاران جمعه درآی و در صف های آن که ملایک بر زمینش بال گسترده اند، به طلب قامت بند، شاید نگار غایب در کنار تو حاضر باشد.

ای دوست! این قافله باز تا خدا راه می پیماید و این صاحبدلان باز هم پروازی از نوعی دیگر تا دوست خواهند کرد. مبادا از بزم جمعه گیان وا بمانی و از شمار جمعه گزاران بیرون شوی.(۱)

امام جمعه، همان ساقی است که جام در جام از میخانه حکمت به مستان خراباتی، صهبای موعظه می نوشاند. ای دریغ اگر حتّی دُردی کش آن نباشی و وقت های خوشی را بیهوده به نفْس بسپاری.

به گاه جمعه، مُحرِم به شوق شو و گِرد کعبه یاد طواف کن. پروانه سان آن قدر بال زن تا در ره عشق او خاکستر شوی... به هنگام جمعه، جمراتِ نفسانیت، خودگرایی و موهومات اَنانیت را رمی کن تا حاجی شوی؛ چرا که «نماز جمعه حجّ فقراست». در سعی بین فرد و جامعه، به صفای وحدت دست خواهی یافت و از زمزم اتحاد سیراب خواهی شد.

آن گاه که هاتف غیب شما را به اجتماع جمعه و مؤذّن ذکر به میهمانی

۱- نماز، زینب سیدمیرزایی، ص ۳۴.

نماز فرا می خواند، رها کنید این بازیچه ها را، بگذرید از غیر خدا و به ملکوت یاد او سیر کنید. خرید و فروش و زر و زیور و زرق و برق را ساعاتی کنار نهید و به رودخانه جمعه گیان متّصل شوید، تا به دریای بی کران اتحاد و معنویت برسید. در امواج خروشان مناجات خود را به موج عشق بسپارید و در جریان بی کران دریا سفر کنید، که در زلال عشق، عکس رُخ دوست خواهید دید و بر پهنه نیلگون آن، افق های رحمت را نظاره خواهید کرد. از این اجتماع خجسته، هراسی بر دل شیطان های درون و برون می افتد که بساط وسوسه را از دلِ جمعه گیان مُخلَص جمع کنند و جان ها، پهنه ی گسترش عشق خدا و تابش انوار نورانی توجه گردد.

با نماز جمعه احساس یکدلی، همرنگی و همراهی در بین سالکان نمازگزار تقویت می شود و غرور، نخوت و تکبّر از فضای پاک دل هاشان بیرون می رود. و پس از این نماز، جان های مؤمنان مصفّا می گردد و چون آینه ای خواهد شد که پرتو جمال یار را در آن تماشا خواهند کرد.

نماز جمعه گنجینه ای قیمتی است که غافلان از آن، از ثروت عظیمی محروم خواهند ماند.

نماز جمعه باغ باطراوتی است که در هفته یک بار به روی مشتاقان سعادت گشوده می شود. قدم در آن می گذاری، راهت را ماه رویانی از آسمان با بال های حریرشان فرش کرده اند و خود آنها چون نسیم برگونه ات، دست نوازش می کشند.

میعاد دین و سیاست

در نماز جمعه پروانگان دل خسته بر زنبق های ذکر، شهد نیایش می نوشند و بلبلان مهجور به شوق وصل نغمه می خوانند و سکوتی از جنس سکوتِ

آسـمان بر جمعیّت نمازگزار حاکم است و فقط یک صدا اُبهت این سـکوت را می شـکند و آن طنین، صدای امام جمعه است که به تقوا، عنصـر اصـلی فلاـح، فرا می خوانـد و از دردهـای فرد و اجتماع سـخن می رانـد و کلامش به زیور وحی و روایات آراسته است. او از خود نمی گوید، گفتارش به اندیشه های ملکوتی متصّل است و از این روست که جماعتی غرق در سکوت محو کلامش می شوند.(۱)

نماز جمعه هم سیاسی بودن دین را خاطرنشان می کند، هم دینی بودن سیاست را نماز جمعه جایگاه بلند سیاست و حکومت را در متن دین مشخص می کند، چون امام جمعه یا حاکم اسلامی و سرپرست امور مسلمین است یا شخص عادل و آگاه به زمان و مکان که از سوی رهبر حکومت اسلامی تعیین می شود، پس مصلای نماز علاوه بر این که میعادگاه عابد و معبود است، میثاقگاه مردم و رهبری است. انسجام تشکیلات سیاسی اسلام در دین، نقطه ی خود را آشکار می سازد و ارتباط مردم با رهبر و پیشاهنگِ حرکت، مستقیم یا غیر مستقیم هفته ای یک بار صورت می گیرد و این خود آسانترین و مطمئن ترین راه اطلاع از مسایل و مشکلات جهان اسلام و شناخت وظیفه ی سیاسی و اجتماعی است.

نماز جمعه مشارکت در حرکت همنوای میلیونها مسلمان مظلوم و گمنام است و فاصله گرفتن از خطوط منحرف دورویی و تکروی است.

نماز جمعه یکی از اجتماعات سودمند، چاره ساز و هدفدار است که هم نمایشگاه وحدت شکوهمند اسلام است و هم پرورشگاه سیاست و تدبیر

۱- نماز، زینب سیدمیرزایی، صص ۳۵ _ ۳۷.

مسلمان ها. نشاط سیاسی و احساس حضور در صحنه درگیری با نامردمی دنیاداران، در نماز جمعه تقویت می شود. در یک سخن، میقاتِ بندگی حقّ، میعاد با خلقی خدایی و میثاق با رهبری در نماز جمعه شکل می گیرد. پس سزاست هرچه با محتواتر و شکوهمندتر برگزار شود.(۱)

آوای وحدت

جان ها که از شمیم اذان طراوت یافت، دست ها به نیت و تکبیر برای احرام بالا می رود و تکبیره الاحرام بر پهنه ی فضا پاشیده می شود و باز هم سکوت و فقط یک صدا، و این نماد هماهنگی جامعه اسلامی با امام و پیشوا و ولی است.

و اینها جمعی هستند که با قرائت، ذکر، رکوع و سجود و قنوت و قعود تا افق های بی انتها می روند، اینان از طایفه نسیمند، از جنس گلبرگ های محمّدی، از تبار دیار، از خاندان بندگی و از طینت پاک «اهل بیت آفتاب». اینان تا ستاره راه پیموده اند و به دریای نور رسیده اند، و خلوتشان در جمعه و با جمع، وصف ناشدنی است. جمعه گیان آوای وحدت سر می دهند و به انتظار فرج قامت می بندند و غروب دَمانِ آفتاب به انتظار جمعه ای و نمازی و حضوری دیگر و شاید ظهوری خجسته، غزل «سمات» می سرایند.

جمعه قصیده ای است که مطلعش به حُسن «ندبه» آراسته است و مقطع آن به انتظاری تازه در زمزمه ی «سمات» و نماز جمعه بیت الغزل دیوانِ آدینه است».(۲)

۱- آبشار رحمت، جواد چناری، ص ۱۰۲ و ۱۰۳.

۲- نماز، زینب سیدمیرزایی، ص ۳۸.

* اشعار

نماز جمعه؛ بیدارگر مرغ جان

آفرین باد بر این جمع بیدار نماز

آفرین بر تو نگهدار و علمدار نماز

مرد و زن، پیر و جوان در صف معراج خدا

همه قائم به صلات خط پیکار نماز

عاشقانی که دل از سجده دنیا شستند

شده اند حافظ سجاده گلبار نماز

دشمن از این صف مستحکم و استاده بپا

دشنه بر اندام هوا دار نماز

او نداند که دل عاشق و جوینده حق

همچو حلاج سرافراز کند دار نماز

در پگاهی که دلم راز نماز باز کند

مرغ جان می پرد از سینه به گلزار نماز

بانگ تکبیر گر از گوش دل و جان شنوی

نکته ای خوش خبر آورده ز اسرار نماز(۱)

۱- مجله پیام زن، اسفند ۷۱، سراینده، عصمت سرافراز.

بانگ نماز جمعه

ای گروه مومنان بانگ نماز

چون به روز جمعه گویند از نماز

پس به سوی ذکر حق ساعی شوید

وا گذارید این فروش و این خرید

این شما را بهتر است از ما حصل

هیچ اگر هستید دانا بر عمل

پس نماز جمعه چون با اجتماع

کرده شد در مسجد از حکم شیاع

پس پراکنده شوید اندر زمین

از پی کسب معاش و نظم دین

هم شوید از نظم حق روزی طلب

رزق را باید ز فضل او سبب

یاد نعمت ها کنید از کردگار

تا شما گردید تا شاید رستگار(۱)

۱- اسرار و شگفتی های نماز، ایوب نظری، ص ۲۳۵.

نماز جمعه؛ کانون نور

نماز جمعه کانون دین است

مثل بهشت روی زمین است

میعادگاه نام آوران است

جای حضور پیر و جوان است

نماز جمعه، کانون نور است

چشمه ایمان، اوج شعور است

نماز جمعه فریاد حق است

بنیاد مرصوص، بنیاد حق است

امام جمعه پرهیزگار است

در راه رهبر او استوار است(۱)

۱- نماز پرواز به سوی بی نیازی، علی صادقی تبار سبزواری، ص ۱۵۵.

نماز جمعه؛ درمان گر دل و جان

بهترین داروی قلب و دل نماز جمعه است

آن چه غم را می کند زایل نماز جمعه است

اگر پرسیده می شد، از خمینی آن امام انقلاب

اصل وحدت چیست می فرمود نماز جمعه است

ای که می خواهی به پیش خلق باشی سرفراز

افتخار و سرفرازی در نماز جمعه است

ای که می گویی روح خمینی از من شاد باد

شادی روح امام، نماز جمعه است

ای که می گویی به فکر وحدتم در خط او

گر به فکر وحدتی وحدت نماز جمعه است

ای که هستی انتظار مهدی صاحب زمان

روز مهدی جمعه و وقت نماز جمعه است

ای که می خواهی مرگ آمریکای لعین را از خدا

استجابت در دعایت از نماز جمعه است

ای که خواهی تا کنی خدمت به سربازان حق

سنگر تو جمعه وصف نماز جمعه است

ای که بنمایی دعا از بهر مجروحین جنگ

افضل او جمع و وقت نماز جمعه است

بهترین وقت زیارت بر حسین بن علی علیه السلام

روز جمعه باشد و وقت نماز جمعه است

ای که می خواهی بیامرزد خدا عصیان تو

عفو ایزد اندر نماز جمعه است

ای که می خواهی شود نابود شیطان بزرگ

مرگ و نابودی اندر نماز جمعه است

ای که می خواهی شود نابود ضد انقلاب

محو و نابودی آنها در نماز جمعه است(۱)

مرحوم استاد سیدمحمدحسین شهریار، شاعر بلندآوازه ی کشورمان در سال ۱۳۶۳، ضمن ارسال شعر به روزنامه اطلاعات، خواسته بود که از نقش و تأثیر معنوی کلام دو خطیب توانای نماز جمعه، یعنی مقام معظم رهبری و حجه الاسلام و المسلمین رفسنجانی یادی شود، تا به این وسیله میزان تأثیرپذیری خویش را از نفس گرم آن دو بزرگوار نشان دهد.

۱- نماز معراج خاکیان، صفحه ۲۵۸، شرح و تفصیل نماز، ص ۱۰۲.

در پای خطبه ی آیت اللّه خامنه ای

در رکوع و سُجودِ خامنه ای

من هم از دور سرنگونِ دلم

خاصه وقت قنوتِ او کز غیب

دستها می شود سُتون دلم

او به یک دست و من هزاران دست

با وی افشانم از بطون دلم

عرشیان می کشند صف به نماز

از درون دل و بُرون دلم

من بُرونی نیم، خدا داند

کاین صلاخیزد از درون دلم

* * *

من زبان دلم ولی افسوس

بس که بی همزبان، زبون دلم

پیرم از چرخ واژگون و علیل

بشنو از بخت واژگون دلم

چون کمانی خمیده ام، لیکن

تیر آهی است در کَمون دلم

طوطیِ عشقم و زبان از بر

جمله ما کان و ما یکونِ دلم

در ترازوی سنجشم مگذار

ای که عشق تو فُزون دلم

درس من خارج است و حاشیه نیست

دل به جانان رسیده جون دلم

شهریارم، لسانِ هاتف غیب

شعر هم شأنی از شؤون دلم(۱)

در پای خطبه ی حجه الاسلام و المسلمین رفسنجانی

ای غریو تو ارغنون دلم

سطوتِ خُطبه ات سُتون دلم

خُطبه های نماز جمعه ی تو

نقشه ی حمله با قشون دلم

چه فسونی است در فسانه ی تو

که فسانه است از او فسون دلم

با دلی لاله گون تُرا گوشم

ای لبت لعل لاله گون دلم

چشمم از نقش تو نگارین است

می نگاری مگر به خون دلم

عقل من پاره می کند زنجیر

که به سر می زند جنون دلم

من هم از آن فن و فنون دانم

۱- روزنامه اطلاعات، ص ۲، مورخ ۱۴/۹/۷۱.

که جنون زاید از فُنون دلم

کلماتت چو تیشه ی فرهاد

می شکافند بیستون دلم

وز مواعظ که می کنی آن گاه

صبر می زاید و سکون دلم

انقلاب من از تو اسلامی است

که حریقی به چند و چون دلم

گوهر شب چراغ رفسنجان

ای چراغ تو رهنمون دلم

کفّه ئی هم طراز خامنه ای

در ترازوی آزمون دلم

بازُوان امام، آن که دگر

بی قرین است در قُرون دلم

چشم اُمیّدی و چراغ نوید

هم شُکوهی و هم شِگون دلم

ص:۸۸

بخش سوم: همراه با برنامه سازان

اشاره

بخش سوم: همراه با برنامه سازان

سفید است

توصیه های کلی

توصیه های کلی

نماز جمعه به عنوان یک عبادت دسته جمعی پس از پیروزی انقلاب اسلامی در سراسر کشور گسترش یافت و روز به روز به منزلت آن افزوده شد.

این عبادت به جهت ویژگی های بی نظیر از اهمیت فوق العاده ای در توسعه جامعه اسلامی برخوردار است. ویژگی نخست؛ حضور سیل عظیم مردم در آن است که به عنوان پشتوانه ای قوی به حساب می آید، دوم به لحاظ موضوع خطبه های آن است که بیشتر سیاسی ـ اجتماعی است و در روشن گری اذهان و افشای خطرات پیش رو اهمیت به سزایی دارد، سوم به جهت عبادی بودن و اخلاص در آن است، زیرا که نمازگزاران صرفا برای انجام فرمان الهی در آن حضور می یابند و هیچ گونه اهداف و مطامع سیاسی ـ اقتصادی در آن مورد توجه نمی باشد.

این ویژگی های منحصر به فرد ایجاب می کند همه ی ما رویکردی تازه به این سفارش الهی داشته باشیم و شکر نعمت آن را به جا آوریم. از این رو پیشنهادهایی را به برنامه سازان عزیز یادآوری می کنیم.

۱ ـ از آن جا که شرط قبولی عبادات در اسلام، اخلاص است و زور و تحمیل با آن سازگاری ندارد بنابراین برای اینکه مردم توجه بیشتری به آن داشته باشند باید جذابیت های نماز جمعه را بالا برد. به نظر می رسد که پیدا کردن نقاط ضعف و قوت نماز جمعه و تلاش برای محو نقاط ضعف و تقویت نقاط قوت بهترین راه کار در این زمینه باشد.

۲ ـ از جمله چیزهایی که سبب استقبال مردم از نماز جمعه می شود طرح مباحث روز و مورد نیاز جامعه می باشد. ائمه محترم جمعه اگرچه با مردم ارتباط نزدیکی دارند و از مسایل آنان آگاهند، اما به لحاظ این که صدا و سیما

چشم و گوش مردم است می توانـد به صورت دوسـتانه مشـکلات جامعه را با ائمه جمعه در میان بگـذارد و از این راه به نتایج خوبی دست یابند.

۳ ـ در دنیای امروز تبلیغات نقش مهمی در انتخاب و تصمیم گیری های مردم دارد. بی ارزش ترین چیزها با تبلیغات و آگهی های کاذب، با اسـتقبال عمومی روبه رو می شود. حال چرا نباید اموری که علاوه بر قدسیت و الهی بودن در زندگی روزمره و اجتمـاعی مردم نیز آثـار خـوبی دارد مـورد تبلیغ واقع نشود. صـدا و سـیما می توانـد بـا همکـاری سـتاد برگزاری نمـاز جمعه و آموزش و پرورش برنـامه هـایی از جمله مسابقه و طرح سؤال از خطبه ها و اعلام مدارسـی که در نماز جمعه شـرکت می کنند و... توجه جوانان را به این مراسم عبادی جذب کنند.

پیشنهادهای برنامه ای

پیشنهادهای برنامه ای

۱ ـ صـدا و سـیما می توانـد، از روز چهارشـنبه هرهفته، بـا اعلـام برنامه های نماز جمعه (از قبیل: سـخنران قبل از خطبه، اعلام موضوع سخنرانی...) و با نوشتن احادیث مربوط به نماز جمعه به عنوان زیرنویس در مردم ایجاد آمادگی نماید.

۲ ـ تنوع در فیلمـبرداری از نمـاز جمعه ـ به طوری که اقشـار مختلف مردم به خصوص جوانـان و نوجوانـان به تصویر کشـیده شوند ـ نقش مهمی در استقبال مردم از پخش نماز جمعه دارد، بدیهی است تمرکز دوربین بر روی خطیب جمعه یا افراد مسنِ از نمازگزاران، جذابیت نماز جمعه را خواهد کاست.

۳ ـ در طی برنامه هایی، اعضای ستاد برگزاری نمازجمعه معرفی شوند و

نحوه ی گزینش آنان و راه های همکاری مردم با ا ین ستاد بیان شود.

۴ ــ مصاحبه و گفتگو با مردم درباره ی علت حضور آنان در نماز جمعه، مشکلات آنان برای حضور در این مراسم، خاطرات آنها از نماز جمعه و...

۵ ــ ساخت فیلم های داستانی با محوریت نماز جمعه.

پرسش های مسابقه ای

پرسش های مسابقه ای

۱ ــ کمترین تعداد شرکت کننده برای برپایی نمازجمعه چند نفر است؟ ۵ نفر

۲ ــ نماز جمعه چند قنوت دارد؟ دو قنوت

۳ ــ سوره ی جمعه در جزء چندم قرآن است؟ جزء بیست و هشتم

۴ ــ پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم اولین نماز جمعه را در کجا برپا کردند؟ مدینه

۵ ــ نماز جمعه در زمان غیبت نزد اکثر فقها چه حکمی دارد؟ واجب تخییری

۶ ــ از آثار مهم برپایی نماز جمعه چه می باشد؟ وحدت مسلمانان و اطلاع از مسایل مهم سیاسی و اجتماعی

۷ ــ آیا در یک شهر می توان چند نماز جمعه برقرار کرد؟ خیر

۸ ــ در نماز جمعه، خطبه مقدم است یا نماز؟ خطبه

۹ ــ اولین امام جمعه ی تهران بعد از پیروزی انقلاب اسلامی که بود؟ مرحوم آیت الله طالقانی

۱۰ ــ دو نفر از شهدای محراب نماز جمعه را نام ببرید؟ شهید آیت الله مدنی و شهید آیت الله دستغیب

۱۱ ــ در حال حاضر امام جمعه تهران کیست؟ مقام معظم رهبری

پرسش های مصاحبه ای

پرسش های مصاحبه ای

۱ ـ نماز جمعه چند رکعت است؟ دو رکعت

۲ ـ وقت اقامه ی نماز جمعه چه زمانی است؟ هنگام ظهر شرعی

۳ ـ نماز جمعه چند قنوت دارد؟ ۲ قنوت

۴ ـ خطیب جمعه بعد از حمد در رکعت اول و دوم نماز، بهتر است چه سوره هایی را قرائت کند؟ سوره جمعه و سوره منافقون

۵ ـ فاصله مکانی بین اقامه ی دو نماز چه مقدار باید باشد؟ یک فرسخ

۶ ـ در انقلاب شکوهمند اسلامی اولین نماز جمعه توسط چه کسی، در چه مکانی و در چه سالی اقامه شد؟ توسط آیت الله طالقانی، در دانشگاه تهران و در تاریخ ۵/۵/۱۳۵۸

۷ ـ آیا می دانید جملاتی از پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم و یا امامان معصوم علیهم السلام در وصف این فریضه ی عبادی، سیاسی ذکر کنید.

۸ ـ آیا می توانید جملاتی از امامان معصوم علیهم السلام در تنبّه افرادی که برای نماز جمعه اهمیت قایل نیستند نقل کنید.

۹ ـ راه های گسترش این فریضه ی عبادی سیاسی کدام است؟

۱۰ ـ علت ترس دشمنان انقلاب از حضور پرشور مردم، در اقامه این فریضه عبادی سیاسی چیست؟

۱۱ ـ عوامل مؤثر در افزایش یا کاهش حضور مردم در نماز جمعه کدامند؟

۱۲ ـ برکات سازنده ی نماز جمعه را ذکر کنید؟

پرسش های کارشناسی

پرسش های کارشناسی

۱ _ آیا در ادیان و فرقه های غیراسلامی، عبادتی با ویژگیهای نماز جمعه وجود دارد؟

۲ _ چرا نماز جمعه را نماز سیاسی _ عبادی می گویند؟

۳ _ آیا می شود از نماز جمعه به عنوان یک رسانه ی اسلامی تعبیر کرد؟

۴ _ اولین نماز جمعه پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم در کجا اقامه شد؟

۵ _ مراد از وجوب عینی و تخییری در مورد نماز جمعه چیست؟

۶ _ چرا قبل از نماز جمعه، خطبه می خوانند؟

۷ _ قرآن مجید درباره ی نماز جمعه چه توصیه ای دارد؟

۸ _ سیره ی عملی پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم و حضرت علی علیه السلام در باب اقامه ی نماز جمعه چیست؟

۹ _ با توجه به اهمیت و کارکرد فوق العاده ی نماز جمعه، چرا هیچ یک از امامان معصوم علیهم السلام بعد از پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم و امام علی علیه السلام اقدام به برپایی این عبادت مهم نکردند؟

۱۰ _ فرق نماز جمعه و نماز جماعت در چیست؟

۱۱ _ وجه مشترک نماز جمعه و حج در چیست؟

۱۲ _ به نظر حضرت عالی، چگونه می شود حضور مردم را در نماز جمعه ها پرشورتر کرد؟ و وظیفه ی صدا و سیما در این میان چیست؟

۱۳ _ آسیب هایی که نماز جمعه را تهدید می کند چیست؟

معرفی کارشناسان

معرفی کارشناسان

حجت الاسلام و المسلمین اکبر هاشمی رفسنجانی، ریاست مجمع

تشخیص مصلحت نظام و امام جمعه ی موقت تهران

آیت الله محمد یزدی، امام جمعه ی موقت تهران

آیت الله احمد جنتی، امام جمعه ی موقت تهران

حجت الاسلام و المسلمین محسن قرائتی مسؤول ستاد اقامه ی نمازجمعه

حجت الاسلام و المسلمین سیدرضا تقوی رییس شورای سیاستگذاری ائمه ی جمعه

ائمه ی جمعه مراکز استان ها

حجت الاسلام و المسلمین سیداحمد خاتمی مدرس حوزه علمیه قم

واپسین کلام

واپسین کلام

نماز جمعه؛ مظهر نیایش جمعی نمازگزار، مایه ی تقرب انسان به ذات بی زوال الهی و موجب جلب عنایت، رحمت و مغفرت قادر متعال است.

اقامه ی این فریضه عبادی، سیاسی که از ثمرات برپایی حکومت صالحان است، یکی از عوامل بسیار مهم در تقویت بنیه ی سیاسی، عبادی مسلمانان و عامل همبستگی امت اسلامی است.

این عبادت، علاوه بر زدودن زنگارهای ناپاکی از جان آدمی، در بیداری نمازگزاران نقش به سزایی دارد. در روز جمعه به برکت این فریضه ی وحدت بخش، آحاد جامعه اسلامی از پیر و جوان، فقیر و غنی، باسواد، بی سواد و... در یک همایش عمومی گردهم می آیند و از مسایل سیاسی، اجتماعی و فرهنگی امت اسلام آگاه می گردند. به جرأت می توان گفت هیچ رسانه ای به اندازه ی نماز جمعه چنین تأثیر عمیق و گسترده ای در یک قرار هفتگی و معین ندارد.

بنـابراین، با توجه به برکات ارزش منـد نماز جمعه، امیـد آن می رود که امت اسـلامی به لحاظ کمی و کیفی، بیش از پیش به موضوع نمـاز جمعه اهمیت دهنـد؛ به گونه ای که این فریضه ی بزرگ الهی در همه ی بخش هـا و شـهرهای ایران اسـلامی با شکوه بیشتر اقامه گردد.

حقیقت آن است که اگر مسـلمانان از نقش مهم چنین رسانه ای به طور کامل آگاه باشـند به سادگی از آن در نمی گذرنـد و بیش از آنچه که هست برای آن اهمیت قائل خواهند شد.

بر این اساس، بر تمامی احزاب و گروه های معتقد به نظام مقدس اسـلامی و بر آحاد جامعه اسلامی فرض است که در اقامه ی فریضه ی جمعه کوشا بوده و از آثار و برکات این مشعل همیشه فروزان انقلاب غفلت نورزند.

منابع

۱ ـ قرآن مجید.

۲ ـ رستگار جویباری، یعسوب الدین، تفسیر البصائر، قم، مکتب المؤلف، چاپ اول، ۱۴۱۳.

۳ ـ مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ دوازدهم، ۱۳۷۴.

۴ ـ طباطبائی، سیدمحمدحسین، المیزان، بیروت، مؤسسه الأعلمی للمطبوعات، چاپ سوم، ۱۳۹۳.

۵ ـ مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ سوم، ۱۳۶۳.

۶ ـ عاملی، شیخ حر، وسائل الشیعه، تهران، اسلامیه، چاپ هفتم، ۱۳۷۸.

۷ ـ کلینی، اسحاق، فروع کافی، بیروت، دارالاضواء، چاپ سوم، ۱۴۰۵.

۸ ـ نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، بیروت، مؤسسه آل البیت، ـ، ۱۴۰۸.

۹ ـ نجفی، شیخ محمدحسین، جواهر الکلام، بیروت، مؤسسه المرتضی

العالميه و دارالمورخ العربی، چاپ اول، ۱۴۱۲.

۱۰ ـ هندی، حسام الدین، کنزالعمال، بیروت، دارالکتب العلمیه، چاپ اول، ۱۴۱۹.

۱۱ ـ کلینی، اسحاق، اصول کافی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اهل البیت.

۱۲ ـ شیخ صدوق، من لایحضره الفقیه، تهران، نشر صدوق، چاپ اول، ۱۳۶۹.

۱۳ ـ محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، قم، دفتر تبلیغات اسلامی.

۱۴ ـ عظیمی، حبیب الله، نماز جمعه در فقه و تاریخ اسلام، تهران، چاپ و نشر بین الملل سازمان تبلیغات، چاپ اول، ۱۳۷۹.

۱۵ ـ منتظری، حسینعلی، بدرالزاهر فی صلوه الجمعه و المسافر، تقریرات درس آیت الله بروجردی، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۶۲.

۱۶ ـ بنی هاشمی خمینی، سیدمحمدحسن، توضیح المسائل مراجع، قم، انتشارات جامعه مدرسین، چاپ دوم، ۱۳۷۷.

۱۷ ـ خامنه ای، سیدعلی، اجوبه الأستفتاءات، ـ مؤسسه فرهنگی ثقلین، چاپ چهارم، ۱۳۷۵.

۱۸ ـ خمینی، روح الله، رساله نوین، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ نهم، ۱۳۷۷.

۱۹ ـ خمینی، روح الله، تحریرالوسیله، قم، جامعه مدرسین، چاپ پنجم، ۱۴۱۶.

۲۰ ـ خمینی، روح الله، صحیفه نور، تهران، سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی و ارشاد، چاپ دوم، ۱۳۷۱.

۲۱ ـ جعفریان، رسول، زمینه های تاریخی و کتابشناسی نماز جمعه، ـ شورای

سیاستگذاری ائمه ی جمعه، چاپ اول، ۱۳۷۲.

۲۲ ـ سیدمیرزایی، زینب، نماز، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۹.

۲۳ ـ چناری، جواد، آبشار رحمت، قم، ستاد اقامه نماز، چاپ دوم، ۱۳۷۵.

۲۴ ـ صادقی تبار، علی، نماز پرواز بسوی بی نیازی، قم، مؤلف، چاپ اول، ۱۳۷۳.

۲۵ ـ دبیرخانه مرکزی ائمه جمعه، مباحثی پیرامون نماز جمعه، دبیرخانه مرکزی ائمه جمعه، چاپ اول، ۱۳۷۱.

۲۶ ـ دبیرخانه ی مرکزی ائمه جمعه، گزارش دهمین گردهمایی ائمه جمعه، دبیرخانه مرکزی ائمه جمعه.

۲۷ ـ ذاکری، سیدمجتبی، نماز جمعه مطابق با فتاوای امام و آیت الله خوئی.

۲۸ ـ دعوتی، ابوالفتح، بحثی پیرامون نماز جمعه.

۲۹ ـ محسنی گرگانی، بحثی پیرامون نماز جمعه.

۳۰ ـ حسینی مرعشی، سیداسماعیل، یک بررسی و استدلال پیرامون نماز جمعه

۳۱ ـ محمّدی، عزیزالله، نماز معراج خاکیان، قم، مؤلف، چاپ اول، ۱۳۷۷.

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آيا كسانى كه مى‌دانند و كسانى كه نمى‌دانند يكسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹